

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Владислав Петковић DIS

ПЕСМЕ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналнo издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Владислав Петковић DIS

ПЕСМЕ

Садржај

УТОПЉЕНЕ ДУШЕ	2
ПРОЛОГ	3
ТАМНИЦА.....	4
КУЋА МРАКА	7
ПИЈАНСТВО	8
ОНА, И ЊОЈ	10
СТАРА ПЕСМА	12
ПЕСМА	14
НА ОНОМЕ БРЕГУ	16
ВИОЛИНА	17
ХИМНА	19
РАЗУМЉИВА ПЕСМА.....	21
НА ОЧЕВОМ ГРОБУ	23
ОГЛЕДАЛО.....	25
ЊЕНО ИМЕ.....	26
НАЈВЕЋИ ЈАД.....	27
ИДИЛА.....	30
ВОЈИСЛАВУ.....	32
ЈУТАРЊА ИДИЛА.....	34
ГРОБНИЦА ЛЕПОТЕ.....	37
ПРВА ЗВЕЗДА.....	40
УМРЛИ ДАНИ	48
УТОПЉЕНЕ ДУШЕ	49

ВИЂЕЊЕ.....	52
ПРОМЕНАДА	54
Г.....	57
БОЛ И СТИД.....	58
ПРВИ ЗАГРЉАЈ	59
СЕЋАЊЕ	62
ПЛАВЕ МИСЛИ	68
ПОД ПРОЗОРОМ.....	74
ПОД ДУДОМ	76
УТЕХА.....	78
ПРИЧА.....	80
НА КАЛЕМЕГДАНУ	82
ТИШИНЕ	84
ОРГИЈЕ	85
СЛУТЊА.....	87
ПРЕДГРАЂЕ ТИШИНЕ.....	89
ЈЕСЕН.....	91
ВОЛЕО САМ, ВИШЕ НЕЋУ	92
ПЕСМА БЕЗ РЕЧИ	96
НИРВАНА.....	98
ПРЕСТАНАК ЈАВЕ	101
СА ЗАКЛОПЉЕНИМ ОЧИМА	103
КОБ	107
РАСПАДАЊЕ.....	111
НЕДОВРШЕНЕ РЕЧИ	114
ПРВА ПЕСМА	115
ТРЕЋА ПЕСМА	117
СЕДМА ПЕСМА.....	119
ГЛАД МИРА.....	121
САН.....	123
МОЖДА СПАВА	124
МИ ЧЕКАМО ЦАРА	127
ВЕЛИКИ ДАНИ	128
МИ ЧЕКАМО ЦАРА.....	129
17. СЕПТЕМБАР 1912. ГОДИНЕ	131
ПРВА ПЕСМА СРЕЋЕ.....	133
ПО ГРОБОВИМА.....	136
СПОМЕНИК.....	138

ЗВОНА НА ЈУТРЕЊЕ	140
СА КУМАНОВА	143
УЗДАХ СА ДУНАВА	146
КРВАВИ ДАНИ	148
ИСПОД ЗВЕЗДЕ СРЕЋЕ	149
СА КРИНОМ У РУЦИ	151
ПРОСТО ИМЕ.....	153
ЦВЕТОВИ СЛАВЕ	155
ШТАПОВИ И ШТАКЕ.....	157
БОЛ И СЛАВА.....	159
МНОГИХ НЕЋЕ БИТИ.....	160
11. АВГУСТ 1913. ГОДИНЕ	162
ЕПИЛОГ.....	164
ТУ ЈЕ ВЕЋ ЗЕМАН.....	165
РАНЕ И ПОСЛЕДЊЕ ПЕСМЕ.....	168
ПРВИ СУСРЕТ	169
И ТАКО.....	171
СА ШЕЋЊЕ	173
ПОЗНАНСТВО	175
ПОЕНТА.....	177
КАКО МИ ЈЕ.....	178
ПЕСМА БЕЗ ИМЕНА.....	183
ПОГРЕБ	185
ЖИВОТ	187
ПОСЕТА.....	189
ПОГЛЕД.....	193
ИЗ КЊИГЕ “РЕЧИ”	196
НОЋ ЉУБАВИ	198
УВОД У ЛЕГЕНДУ “ЛЕПОТА”	200
НАШИ ДАНИ.....	203
ПОВРАТАК	206
ЦРНА КРИЛА	208
ПРВИ ПОЉУБАЦ	210
РОБ	214
ЗАДОВОЉСТВО.....	217
ТАЈНА	220
НОВИ ДАНИ.....	222
ПРОЛЕЋНА ПЕСМА	224

ПЕТ ПЕСАМА	227
КРВ И ДОБРОТА	229
НАРАШТАЈ ГРОБОВА И СУЗА.....	232
ПРОЛЕЋЕ 1915. ГОДИНЕ.....	235
ИДУ	237
ПОСЛЕ АЛБАНИЈЕ	239
ПОГИНУЛИ ДОМ.....	241
МЕЂУ СВОЈИМА	243
НЕДОВРШЕНЕ ПЕСМЕ.....	245

ПЕСМЕ

УТОПЉЕНЕ ДУШЕ

ПРОЛОГ

ТАМНИЦА

То је онај живот, где сам пао и ја

С невиних даљина, са очима звезда
И са сузом мојом што несвесно сија
И жали, к'о тица оборена гнезда.
То је онај живот, где сам пао и ја

Са нимало знања и без моје воље,
Непознат говору и невољи ружној.
И ја плаках тада. Не беше ми боље.
И остадох тако у колевци тужној
Са нимало знања и без моје воље.

И не знадох да ми крв струји и тече,
И да носим облик што се мирно мења;
И да носим облик, сан лепоте, вече
И тишину благу к'о дах откровења.
И не знадох да ми крв струји и тече,

И да беже звезде из мојих очију,
Да се ствара небо и свод овај сада
И простор, трајање за ред ствари свију,
И да моја глава рађа сав свет јада,
И да беже звезде из мојих очију.

Ал' бегају звезде; остављају боје
Места и даљине и визију јаве;
И сад тако живе као биће моје,
Невино везане за сан моје главе.
Ал' бегају звезде, остављају боје.

При бегању звезда земља је остала
За ход мојих ногу и за живот речи:
И тако је снага у мени постала,
Снага која боли, снага која лечи.
При бегању звезда земља је остала.

И ту земљу данас познао сам и ја
Са невиним срцем, ал' без мојих звезда,
И са сузом мојом, што ми и сад сија
И жали к'о тица оборена гнезда.
И ту земљу данас познао сам и ја.

Као стара тајна ја почех да живим,
Закован за земљу што животу служи,
Да окрећем очи даљинама сивим.
Док ми венац снова моју главу кружи.
Као стара тајна ја почех да живим,

Да осећам себе у погледу трава
И ноћи, и вода; и да слушам биће
И дух мој у свему како моћно спава
К'о једина песма, једино откриће;
Да осећам себе у погледу трава

И очију што их види моја снага,
Очију што зову као глас тишина,
Као говор шума, као дивна драга
Изгубљених снова, заспалих висина.
И очију што их види моја снага.

КУЋА МРАКА

ПИЈАНСТВО

Н

е марим да пијем, ал' сам пијан често

У граји, без друга, сам, крај пуне чаше,
Заборавим земљу, заборавим место
На коме се јади и пороци збрасе.

Не марим да пијем. Ал' кад приђе тако
Свет мојих радости, уморан, и моли
За мир, за спасење, за смрт или пак'о
Ја се свему смејем па ме све и боли.

И притисне очај, сам, без моје воље,
Цео један живот, и њиме се креће;
Узвик га пролама: "Неће бити боље,
Никад, никад боље, никад бити неће".

И ја жалим себе. Мени није дано
Да ја имам земљу без убогих људи,
Очи плаве, топле као лето рано,

Живот у светлости без мрака и студи.

И желећи да се заклоним од срама

Пијем, и зажелим да сам пијан довек;

Тад не видим порок, друштво где је чама,

Тад не видим ни стид што сам и ја човек.

ОНА, И ЊОЈ

Т

амо где зима и лето, пролеће и јесен влада,

Где човек живи у борби са људима и самим собом,
Где безазлена невиност вечито пати и страда,
Ветар потреса оголене гране над твојим гробом.

Тамо где ти је колевку мати дала на свом недру,
Где се осмех и суза укрстили над твојом главом,
Где ти је лепота смело красила девичност ведру,
Лежиш у даскама, покривена бусењем и травом.

Тамо где те младост уви тканином љубавних боја,
Где си увек корачала поносна, горда и лака,
Где си веровала и где се подигла пропаст твоја,
Оставила је траг на гробљу хумка и твоја рака.

Тамо где ти је с илузија будућност, срећа сјала,
Где си заносно гледала снове што их нада плела,
Где ничег не нађе сем бол и сећање да си пала,

Тамо си понова дошла, јер си ту и мрети хтела.

Знам да тада ни небо ни човек заплакао није,
Знам да си најзад нашла хуманост и врата болнице,
Знам да земља сачува влагу, њом да те мирно пије,
Знам да ти свет и Бог све узеше, дивна блуднице.

Једног дана, када се узбурка моје мртво море,
Кад дух и бол ударе у своја звона јеком многим,
Онда ће песник дозвати тебе, мада си тамо горе,
Да закука, да заплаче с тобом; а већ дотле...
збогом!

СТАРА ПЕСМА

З а мноме стоје многи дани и године,

Многе ноћи и часови очајања,
И тренуци бола, туге, греха, срама
И љубави, мржње, наде и кајања.

Све то стоји на гомили тренутака
У нереду, по прошлости разбацано,
Док њу време вуче некуд, некуд носи
И односи без отпора и лагано.

Немам снаге да се борим са временом,
Да одбраним, да сачувам, не дам своје,
Него гледам чега имам, шта је било:
И све више, ништа више није моје.

Као мирис, као зраци, као тама,
Као ветар, као облак, као пена,
Одвојени дани, ноћи, лебде, круже

И прилазе у облику успомена.

Ал' кад мис'о и сећање буду стали,
Онда куд ће и коме ће они поћи?
Онда куд ће да ишчезну и да оду
Успомене, моји дани, бивше ноћи?

Па куд идем, да ли идем, је л' опсена?
Ко ме гони, кога носим, пре и сада?
За мном стоји чега немам, а преда мном:
Мртва прошлост са животом покривена.
Док будућност полагамо покров скида,
Ње нестане и у прошлу прошлост пада.

ПЕСМА

1

У

нехату и немару дани иду и пролазе,

И лагано све се губи, изумире и пропада,
И никаквих немам жеља, да ми приђу, да долазе;
По сумраку сањарија пустош спава, мир свуд влада.

Покидани, растурени сви листови из живота:
Бесно их је разбацао по прошлости ветар мука;
Још ја стојим, кржљав израз свих болова и страха.
Живи сведок силних страсти, неуспеха и јаука.

Луч невоља стално букти и будућност пламен лиже,
Дим загушљив, мутан, труо, небо ми је заклонио,
И чађ пада, и фигуре и контуре разне ниже,
И ја стојим и посматрам гараж што се накупио.

Подиг'о сам своју руку с обарача вечна мрака,
Нема смисла реметити бесмисленост у свом току;
Од рођења спремна стоји, мене чека моја рака,

Да однесе све што имам у дубину у дубоку.

2

У тренутку када човек сам са собом разговара,
И занесен смело иде у пределе својих снова,
И разгледа доживљаје и измишља, срећу ствара,
И моја се мис'о буди, ал' к'о мис'о песникова.

Тада тихо скидам плочу са гробнице својих дана,
И спуштам се, дуго идем кроз редове успомена,
Кроз сва места из живота заборавом претрпана;
Ту застајем, одмарам се под покровом од времена.

И погледом већ уморним преживела гледам доба
И све што је некад било, и све што је око мене;
И чудна се слика ствара: неко море од пепела,
Над њим ваздух, паран криком, као да је смех сирене.

То је песма коју рађа мис'о моја и сећање,
То је песма мојих дана и часова и прошлости,
То је песма стара, тешка, једнолика к'о кукање,
То је песма са згаришта идеала и младости.

НА ОНОМЕ БРЕГУ

† Јанку Веселиновићу

Н

а оное брегу што је над животом,

Тражио сам место где станује срећа,
И ишао дуго окружен лепотом
Из предела снова у пределе цвећа.

И ја сам се пео, уздизао горе,
Мислио сам да си на највећем вису,
И да плетеш венце, доносиш бокове,
Да си сва у цвећу и самом мирису.

Али та је слика превучена прахом,
И стоји к'о спомен минулих обмана:
Ја јој каткад приђем са тугом и страхом.
Као драган драгој после многих дана.

ВИОЛИНА

У

тренуцима када тако клоне

И бол и нада, и младост и цвеће,
Кад страх и очај и судбина звоне
Самрт, која се неумитно креће

На моју љубав, на све жеље моје,
На моје небо, моју башту крина —
У тим часима нађу се нас двоје,
И тад плачемо ја и виолина.

У тренуцима када ветар мука
Оде нечујно преко моје главе,
И појаве се сан, дубине звука
И мелодија — тад пријатне јаве

Опколе мене, и тад моје око
Не види више предео од сплина:
Ја се осећам подигнут високо,

И тад певамо ја и виолина.

Мрачан и ведар ја идем животом
До старих, црних и светлих обала,
Где дише пустош и мир са лепотом,
Где пропаст живи и где нема зала.

Где нема зала. Са заносом неким
Ја често идем из тужних долина
Негде, далеко, са звуцима меким,
И ту смо срећни ја и виолина.

ХИМНА

Одмани руком и загази бару

Што мили, тече, као живот мека,
Сарани разум, и удиши пару
С поднебља глиба што те свуда чека.

И пусти трулеж нека слепо гази
Љубав и душу, и натапа струну;
Задах нек на те своју сенку плази
Високу, крупну, као злоба пуну.

Одмани руком и затвори око,
Црвљиво доба нека нагло тиска
Спомене, славу, у блато дубоко,
Где порок цвета и развратност ниска.

За лице твоје огледала није.
Живи међ људма у музици блуда.
Живи! И нек ти влага срце пије.

Живи у земљи срамоте и луда.

РАЗУМЉИВА ПЕСМА

И

на овој земљи живот ме опија.

По њој када лутам моје мисли бледе,
Губе се у небо, у свет хармонија,
У облак, у звезде, невинне погледе.

На њој оно место мене само плени
Где станује љубав, где је радост млада,
Пролазна и лепа, к'о цвет драгоцени,
Као престо снова, као живот нада.

Не марим иначе за живот и бриге
Народа и људи, за принципе разне,
Бацане одувек у једне таљиге,
Што их коњи вуку и све главе празне.

Волим облак, цвеће, кад цвета и вене,
Ал' никако људе што ропћу и пиште:
Што другога боли, не боли и мене;

Мене туђи јадѝ нѝмало не тиште.

НА ОЧЕВОМ ГРОБУ

Госпођици Р. Г.

Оче, ево опет мене.

Твоја цура тражи тебе:
Сад је болна, нагло вене:
Не познаје данас себе.

Откад нисам била овде!
Светло цвеће већ мраз дене!
Ја сам једва дошла довде.
Твоја цура нагло вене.

Хтела сам ти рећи само...
Ах, ал' суза гуши, дави!
Како ти је, оче, тамо?
Твоју цуру што остави?

А она те тако воли;
Али много, много страда.

Ни Богу се сад не моли.

Нема чему да се нада.

Ах, вечно бих била с тобом!

Је л' да и сад тражиш мене?

Срећа ми је с твојим гробом;

Твоја цура нагло вене.

ОГЛЕДАЛО

Кроз свест и нерве чујем да корача

Сенка тишине и нејасна мира,
И густа магла лагано се збира
У покров бола, у завесу плача.

Осећам додир трулог огртача,
Себе, да идем из овог оквира,
И влагу земље, да линије спира,
Док шапат први буди се и јача.

Гледећи како изумире време
Слепومه телу, што га инстинкт крепи,
За огледало се поглед нагло лепи:

Да види уста што ће да занеме,
Мада још жедна пољубаца, неге,
А не покрова, не мртвачке пеге.

ЊЕНО ИМЕ

Кад склопим очи — и то једном биће —

Нестаће свести где су моје биле
Идеје, мисли; и покров од свиле,
Поклопац, земља тело моје скриће.

Видети нећу зору када свиће,
Молитву, сузе оних који цвиле,
Ни влагу, црве што по мени миле,
У облик иду час дубље, час плиће.

Све ми се чини да пре него вео
На мисли, снове и идеје сиђе,
У свести она јавиће се тада.

Бојим се да ће лица израз цео
Одати лик јој свету, кад ми приђе,
И име које не рекох никада.

НАЈВЕЋИ ЈАД

Ја знам једну песму као зима 'ладну,

Коју мирно слушам на прагу јесени,

При заласку лета и снаге у мени.

Ја знам једну песму као зима 'ладну.

Ја знам једну песму, и њу данас слушам

У одмору моме, кад се сутом спушта;

И осећам да ме мој полет напушта.

Ја знам једну песму, и њу данас слушам.

И та песма носи мени нове дане,

Мада су к'о јуче и сад стари зраци,

Док над мојом главом исти су облаци.

И та песма носи мени нове дане.

Носи нове дане, моје ново небо

И срце, ал' срце као некад што је,

К'о јуче, к'о увек, исто срце моје.

Носи нове дане, моје ново небо.

Зашто и ти, срце, остарело ниси,
Кад је снага зашла у године седе,
Кад знаци младости губе се и бледе?
Зашто и ти, срце, остарело ниси!

Ти и данас волиш, као некад што си,
Носиш своју љубав — твоје место свето,
К'о у младе дане, к'о у прво лето.
Ти и данас волиш као некад што си.

Ти и данас тражиш борбе и живота,
И са истим жаром устајеш и падаш,
Без роптања, мржње, нит се иком јадаш.
Ти и данас тражиш борбе и живота.

Ти волиш, бориш се, али јесен ступа
И осећај да сам сувише се над'о
Да је јад највећи срце увек младо.
Ти волиш, бориш се, али јесен ступа.

Моја јесен ступа; иде моја зима
И пада на срце младо, увек холо,

И на звезду моју, на све што сам вол'о.

Моја јесен ступа; иде моја зима.

Ал' ја ћу са срцем ићи све до гроба

Упорно, кроз борбу и кроз видик сиви:

Ту ћу га спустити, нек у смрти живи.

Ал' ја ћу са срцем ићи све до гроба.

И предео мира, у завичај мрака:

Оставићу сунцу моје срећне дане

И велике жеље, још недопеване,

И буктињу вере, к'о песму јунака,

Док ми срце спава у пределу мрака.

ИДИЛА

Р

ека тече мирно, благо; вода блиста;

Сунце сија, звоно лупка, овце пасу;
Поветарац лако гази преко листа;
Одмара се и сам ваздух у том часу.

На ивици од обале човек спава:
Лепо момче, лице свеже, црте здраве;
А већ доле вир је дубок, вода плава;
Рибе мале лова траже, излет праве.

Чобанин се тако смеши мило, боно!
Шта ли сања и ког гледа сада у сну?
Овце пасу, мирно иду; лупка звоно;
Сунце сија, земља пуцка... вода пљусну.

Небо ћути, земља ћути, мир свуд влада;
Све је немо, тихо, вечно, нигде гласа;
Све бескрајно, недогледно, као нада,

А чобанче вода носи без таласа.

Од искони, од векова се постоји.

Васиона, вечна сила, вечност прати:

Чобан мртав, небо гледа, свуд дан стоји,

Небо гледа, ал' помоћи не зна дати.

А због греха што учини река иста,

Сунце сија, као и пре, топло, благо;

Поветарац лако гази преко листа;

Овце пасу, и вода се тако блиста.

ВОЈИСЛАВУ

(Приликом откривања његовог споменика 1903)

Снев'o си о срећи коју човек нема,

У мислима својим пратио си дане
Изумрле давно, и време што спрема
Да разастре покров свуда, на све стране.

Глед'o си у прошлост за тобом што спава.
Под дахом живота она некад беше:
Сад је мирна, нема к'o пучина плава,
Као уста драге која се не смеше.

Пред тобом у тами будућност се вила,
Нејасна и мутна као нада људи,
Али смрт у себи и она је крила,
Смрт која се јавља, тек на гробљу буди.

Стога ти природа осетљива, блага,
Елегију узе као стална друга,

И са твоје лире заносна и драга
Заори се песма, снажна као туга.

Поколење женско, сваке части вредно,
Споменик ти диже зеленкасто-сиви:
И сад име твоје, светло и угледно,
Да би било лепо, на камену живи
Са одбором, колом твојих другарица,
С мирисним букетом вечних госпођица.

ЈУТАРЊА ИДИЛА

† Михаилу Петковићу, моме брату

И

мао сам и ја веселих часова,

Није мени увек било као сада;
Имао сам и ја сате без болова,
Осмејака ведрих и радости, мада

То је давно било... На груди сам руке
Прекрстио своје. Гледам како тама,
Нечујно и тихо, не правећи звуке,
По зиду се пење у чудним сликама:

К'о љубавна чежња, као туга знана
Преко мртве драге, преко гроба ледног;
И насупрот тами из ранијих дана,
Јавља ми се слика срећног јутра једног.

Устао сам рано, преко обичаја;
Отворио прозор. Изгледаше као

У природи да је било окршаја
Неког грозног, страшног. Ваздух мокар пао.

Неба нигде нема. Можда је пропало.
Елементи страсти негде се још боре.
Можда је и сунце ропства нам допало.
Знам, тог јутра земљи није било зоре.

Облици се сиви уплашено нагли
Испред мога ока, и као да моле
За помоћ, спасење њима, киши, магли,
Од нечије руке што их тера доле.

Нагло одох к њима. Тамо видех како
Залазе сва бића, и пропаст их носи;
Видех да се гаси и светлост и пак'о,
Неку мутну утвар да маше и коси.

У тренутку једном не знам шта се деси...
Када се пробудих, удараху звона,
Уз очајни ропац умираху греси,
Купљени животом: то мре васиона,

Земља, њено време. Умираху боје,

С њима душе људи и гробови њини:

Сазреваху звезде, ал' да их опоје

Не остаде нико, ни ноћ у црнини.

И неста планета и животу трага;

Изумире и смрт. Више нема људи;

Са мене се поче да откида снага,

Сви удови, редом, и поглед што блуди.

Мину све што беше, хтеде бити икад.

Тама се увуче у идеју снова:

Раскошније смрти нисам глед'о никад.

Имао сам и ја веселих часова.

ГРОБНИЦА ЛЕПОТЕ

Да ли знате земљу с гробницом без краја

Где станује дуга и живот пролећа?

Ноћи где не беше већ тол'ко столећа?

То је земља њене лепоте и маја.

Земљу где дан, ваздух и цвеће мирише,

Чије време нема будућност ни сате,

Где су венци, боје — да л' ту земљу знате?

Да ли знате и то да ње нема више?

Као уздах бола, као срећа људи,

Кратка је и њена историја смрти:

Ноћ и један ветар... И њени су врти

Умрли, да нико сад их не пробуди.

А већ у тој земљи где је било цвеће,

Живела је она, и младост, и дуга:

А већ у тој земљи овладала туга,

И уместо маја свуд се јесен креће.

Јер једнога дана, из другог краја,
Ноћ и ветар био, и дувао јако,
Па цвеће и младост умрли полако...
После јесен дошла на сарану маја.

На сарани маја била је и она;
Саранила дане цвећа и младости
И са њима венце, и своје радости,
И све што је била њена васиона.

И у тој гробиници младости и цвећа
Дисала је она још лепотом својом
У јесењој ноћи, у ноћи са којом
Грлила је живот свих мртвих пролећа.

Али једне зоре, прве зоре потом,
Заспале су благо њене очи дана,
Њене очи цвећа, сред живих обмана,
У јесени тужној, са њеном лепотом.

Заспале су потом. Она, без живота
И младости, спава на крилима туге;
Место цеви — мртво цвеће, мртве дуге

По њој: она спава, с њом њена лепота.

ПРВА ЗВЕЗДА

Већ се губи свело лишће с грана,

Песма тица и ведрина ствари:

Прилази ми ход јесењих дана,

И дах тужан обамрлих чари.

И док земља мирно прима цвеће,

Као ваздух умрле цвркуте,

Моја мис'о лагано се креће

Кроз гробове у мртве минуте.

Гледам доба изгубљено, тавно,

Где у хладу бајки се одмара;

Видим прошлост по'абану давно,

Век до века, и времена стара.

Изгубљени људи и столећа,

Као речи, к'о облици звука;

Изгубљене песме и пролећа,

Борбе, страсти и завичај мука.

У баштама мирног заборава,

У поднебљу умрлих опела

Женска коса и лепота спава

Са тишином и шапатом јела.

И док лишће изумире с грана,

Песма тица и ведрина ствари,

Прилази ми сен минулих дана,

Празан изглед и поредак ствари.

Прилази ми једна земља снова,

С белим небом и црним очима;

Прилази ми шум лепих ветрова:

Мирис туге видик ми отима.

Мртви људи и мртве радости

Гледају ме сном што се не мења:

Мртва снага велике младости

Сад ми прича о духу камења.

О животу из седих даљина,

Непознатом к'о дубине сиње,

Без свог гроба и без ма'овина,
Где не пада ни магла ни иње.

И ту видим живот сав без туге,
И без смрти, живот од љубави:
Место ноћи шириле се дуге,
Место мрака један обзор плави.

Срећом беху загрљени људи,
А жене им, као из обмана,
Црном косом што скриваше груди
И одело плавог јоргована.

И одело, што у ноћи плаве.
Скидале су весело и спретно,
Остављале испод своје главе,
И спавале немирно и сретно.

И спавале. Ноћ кад плава мине,
Отвараху своје црне кање,
И два ока као две врлине,
Што још нису знала за плакање.

И два ока к'о два црна мора,

Обасјана снагом и животом,
К'о тишином говор древних гора,
Као цвеће бојом и лепотом.

Отвараху очи пуне сјаја,
Пуне мисли што дан један живе,
Пуне среће свога завичаја,
Пуне жеља, да се свему диве.

Отвараху очи, црну косу,
Што скриваше и груди и тело:
Као светлост лепота се просу
И дан бео и у небо бело.

Тад стављаху јорговане на се,
Умиваху са мирисом лице,
Увише се у бујне таласе,
Црне, као и њине зенице.

И пођоше. И те жене туди
Мирисаху на сан плаве ноћи
И јоргован, док им поглед блуди
Вечном песмом и вечитом моћи.

Њина љубав за смрт знала није,
Њина уста знала су за речи
И пољубац који небо крије,
Плаво небо што им умор лечи.

Њина срећа лежала је у том
Што још ништа пожелеле нису,
Што живљаху са сваким минутом,
К'о цвет вечит у своме мирису.

Једне ноћи, при плавом сутону,
Смрт наиђе и рашири крила
Над том земљом, и опет утону
У пределе непознатих вила.

И утону. Али одмах потом,
У тој земљи, где цветаху врти
И лепота с вечитим животом,
Појави се први облик смрти.

Једна дева хтеде да одмара
Своје тело; једва да су гране,
Дан и небо, кад косу отвара,
Видели јој лепоте незнане.

Она беше слика девичности,
Без свог венца, бела и невина,
Лутала је кроз тај живот прости,
Лепа, мила, као башта крина.

И тек беше наслонила главу
На узглавље од плавих цветова:
Ноћ желећи за вечиту јаву,
А за живот небо својих снова,

Ал' смрт дође из даљина, муком,
Додирну јој уста својим дахом,
Помилова њену косу руком
И испуни земљу чудним страхом.

Ал' смрт дође; лак долазак њени
Осетише редом сви спавачи,
И усташе. Небо се промени,
Плаво небо тад се наоблачи.

Сви стадоше покривени тамом
Код постеље, око њеног гнезда,
И дисаху у ћутању самом,

Док на небу не изађе звезда.

И ту таму, и ту помрчину
Светлост звезде полако расклони
И са места ону густу тмину,
Где је она, где стајаху они.

И кад звезда њима се показу,
Видели су сви да нема више
Ње, девојке: из овог пораза
Прву звезду сузом поздравише.

Већ се губи свело лишће с грана.
Песма тица и ведрина ствари,
Осећа се ход јесењих дана
И дах тужан обамрлих чари.

И док земља мирно прима цвеће
Као ваздух умрле цвркуте,
Моја мис'о лагано се креће
Кроз гробове у мртве минуте.

УМРЛИ ДАНИ

УТОПЉЕНЕ ДУШЕ

Још једном само, о, да ми је дићи

Испод живота свет умрлих нада;
Још једном само, о, да ми је ићи
Простором снова под видиком јадâ.

Потајна слабост и жудња ка срећи,
Скривене мисли у боји љубави,
Њен поглед некад све што знаде рећи,
Још једном само да је да се јави.

У хармонији светлости и таме,
Лик душе трајно где се од нас крије,
Где свести нема, већ идеје саме,
Откуд бол слеће, да осећај свије

У мени о њој, о лепоти, цвећу
И о младости — о још једном само,
Да ми је да се моје мисли крећу,

Да ми је да сам још једанпут тамо.

Да ми је да сам у пределима оним,
Где су ми младост, сан и успомене,
Код негда својих да је да се склоним
С лепотом њеном што к'о мирис вене.

Ил' да је гробља, сенки, ветра, звука
И игре мртвих, аветића коло,
Да је болова, сећања, јаука —
Знамења, да сам некад и ја вол'о.

Ал' није. Ја знам сви ти дани стари,
И жеље, њена туга и лепота,
И нежне везе осмеха и чари
Немају више за мене живота.

Немају више живота ни за њу
Сва њена љубав и моја страдања:
Дремеж и сутон и ноћу и дању.
Нама се спава. Нама се не сања.

Губе се редом, труну под животом
Алеје бола и поднебља плава,

И моја лира са њеном лепотом,
Тугом и срећом... да је да се спава.

И само каткад, ал' то ретко бива,
Њу када видим посред ових зала,
Прилази мени нека магла сива,
Наговест бледа далеких обала.

Гледећи дуго тај маглени вео,
Камо се дани моји разасуше,
Шири се покров велик, простран, бео,
Под којим леже утопљене душе.

ВИЂЕЊЕ

Н

оћас када сам ја спавати хтео,

Жељан да тело уморно одмарам,

Дух старе среће обузе ме цео,

И ја сам пош'о срце да отварам.

Из снова прошлих, пријатних к'о дуге

Нисам видео овај живот груби,

Већ моје небо, мој завичај туге

И тебе с венцем што ти косу љуби.

И тебе с венцем. А туга се сплела

У тајну жељу, пуну нежне таме,

Која ти скрива лице све до чела,

Под којом мислиш, непомична, на ме.

Појава твоја причаше ми како

Патиш, заједно с погледом ти холим:

Ја сам те глед'о и занесен тако

Шаптао да те к'о смрт своју волим.

Ноћ је спавала покривена миром,
Мрак се ширио к'о море дубоко,
А ја сам будан, с тобом и са лиром,
Дочек'о зору, не склопивши око.

Данас сам шет'о улицама тужан,
Сваки ми корак беше права беда:
Знам да изгледах тада врло ружан,
И тебе спазих, ти си била бледа.

ПРОМЕНАДА

Кроз отворен прозор, несташан и мио,

На завесу ветрић невидљиви слеће,
И њоме се игра безбрижан и чио;
Ноћ на пољу лежи, мир се по њој креће.

Над земљом је сутон; а свуд по пучини
Тишина се дигла да спокојством лечи:
И у томе часу мени се учини,
Да звук један дође, носи твоје речи.

Звала си ме себи. Ја се нисам мак'о;
Радост сва у тузи пригрли ме страсно:
“Ти си је љубио као огањ пак'о,
А она је дошла кад је све већ касно.”

И занех се потом. Мисао ми оде
До прошлости моје, у крајеве знане;
Да посети љубав, коју боли воде,

Док сећања брижно од смрти је бране.

И ту виде доба, она светла, ведра,
Да их већ нестаје полако и тужно,
Да пролазност своја отвара им недра,
И да стварност свуда подиже се ружно.

Из мисли се тргох. Бацах поглед доле,
Никог није било. и дође ми жао:
“Можда је чекала, можда много воле,
А ја? — ја сам свиреп, бездушан и зао.”

И тад пипах ваздух, тражећ каква трага,
Али речи твоје нисам мог'о наћи;
О како је љубав велика и блага,
Мада као звезда и она ће заћи.

Брзо, нагло одох из свог празног стана,
Угодно ми беше кретати се, ићи
Развалином овом живота и дана,
Коју сунце сутра поново ће дићи.

Свуда тако мирно, изразито, мрачно:
К'о одблесци смрти сенке пале редом,

Лишће тек засушти једнолико, плачно
У ноћи, што дише месечином бледом.

Не знам како, зашто — али гласно рек'о:
“Ја те волим драга”; и осетих тада
Ону љубав стару и доба далеко,
Доба које намах појави се сада.

И та љубав стара, као дух без гласа,
Поведе ме журно тамо, до твог стана:
На прозору нађох слику твога стаса,
Као знак љубави и ранијих дана.

Дошао сам кући. Ветрић се још пео,
По завеси игра сам у своме ору;
Док напољу сутон већ постаје бео,
И пет'о се мучи да пробуди зору.

Г.

Ходи. Остави све што је за нама.

Нека наш сусрет покрије минуте,
Велике мисли по којима ћуте,
Где живот иде к'о јесен гранама.

Поноћ и сунце одјек су менама.
Заволи себе кроз несреће круте
И мене с њима. Нек лепоти путе
Покаже младост док је још са нама.

Осмехом душу и ране заклони.
Запали чула. Нека срце тако
Пређе у усне к'о ветар у звуке.

Нек тренут овај и бол што нас гони
Расклопи небо и утули пак'о:
Пољубац, к'о смрт, не види јауке.

БОЛ И СТИД

Драга и ја на забаву неку,

Са облака, где нам љубав била,
Кренули се: падала јој свила,
Ход и осмех у музику меку.

Остависмо будућност далеку,
Дан вечности, покрајину вила,
Места кондор где развија крила,
Да би стигли на игранку неку.

Уиђосмо у дворану журно.
С наших лица још се небо сија.
Нисмо знали за живот и звона.

Дочека нас смех костура бурно,
Ветар греха, мирис земље: и ја
Дигох главу, лице покри она.

ПРВИ ЗАГРЉАЈ

З
агрљена лепотом, и умна,

Бледа као туга, месечина,
Израза божанства разумна
И дубоког као помрчина,
С крилима полутаме,
Крај клавира
Седи и свира
Комаде осаме.

Свирала је несрећу сонета
И свих срдаца куцала што су икада,
И свих срдаца којима планета
Љубављу сијала није никада.

Свирала је: венац снова,
И висине,
Немир срца и маглине,
Што поничу из болова

Од колевки до гробова
Свију душа и векова.
А из венца, а из снова,
Мелодија и звукова
Забрујаше песме цвећа,
Песме сунца и облака
И анђела и јунака
И младости и пролећа:
То је била песма страха
И падања и уздаха.

То је била песма јака,
Клик орлова, цвркут шева:
И у нама све запева,
Све запева, све заплака.
А из цвећа, а из снова,
Мелодије и звукова
Оживеше земље, мора,
Цвет непознат белих гора,
Ново небо, страни врти,
Стара љубав, млада нада,
Коло мисли, игра јадâ,
Замисао глуве смрти.

Свирала је. И таласи звука
Продираху тамом и животом:
Пробуди се свет рођених мука
И болова; потом
Душе наше
Заплакаше
За срећом сиротом.

Душе наше
Заплакаше
И плакаше.
Да ли дуго? За век цео?
За рођење? Покров бео? —
Нисмо знали.
Нисмо знали
Из те слике
Са очима пуним сјаја,
Пуним суза и музике,
Ни када смо, када пали
Сред великог загрљаја.

СЕЋАЊЕ

1

Ч

есто пута кад те видим гредом

Да корачаш хладна, мирна, строга,
Увек иста, увек с умним гледом,
У тренутку успомена многа

Оног доба, ког сад више нема,
Јавља ми се као бајка бледа;
Ја осећам да се прошлост спрема,
Да ми, мртва, живот приповеда.

Ја осећам њу и песму једну,
Што је младост к'о свој терет има,
Песму чудну, нејасну и чедну,
Песму снова, песму о срећнима.

Ја осећам... И у часу махом,
Песма стаје, угаси се, свене:

Појави се живот с тешким дахом,
И све оде у сан, успомене.

Видим себе како тражих пута,
Ал' сад бласто знам газити и ја.
Видим снагу као дух да лута
И бол што ми к'о победа сија.

Гледам себе када видим тебе,
Живи израз свију мојих снова,
Једва могу и да познам себе,
Моја прошлост и за ме је нова.

2

У даљини из нејасних шара,
Имао сам у самоћи често
Место једно које машта ствара
За постоље, за будући престо.

На том месту нас двоје би били
Свет за себе, нераздвојан, вечан:
Све док светлост не би оставили,
Сваки дан би био за нас свечан.

Мада срећа нема своје лице,
Њезин изглед осенчава нада,
А њој човек не мери границе,
Прави простор тек у њему влада.

И та слика, та маглина сама
Из заноса и у снима мојим,
То обличје пространо к'о тама,
Као јутро са зрацима својим —

Падало је испред твога стаса,
Испред мене, покривало двоје,
И ширило видик нашег спаса,
Да се двоје тек у њему споје.

Сад ту слику, ту маглину саму
Дах сећања још покатад креће,
Растерује заборав и таму
И наноси сан и мртво цвеће.

3

Моји дани умиру ми тако,
А мој живот утеху не пружа.
Моја сумња јесте и мој пак'о,
Моја земља нема за ме ружа.

Грозна сумњо, окове полета,
Као ватра горела си снове,
Сваку жељу што душу оплета,
Сваки осмех и радости нове.

Увијена у огртач знања
Бедна, ружна и отровна ти си:
Жедна, гладна и жељна сазнања,
Увек стара, никад ведро ниси.

За осмехе не зна лице твоје,
Погурена ти се крећеш вазда,
Тражиш тајну и истинâ боје,
Гониш таму, ал' те тама сазда.

И шта види кад је човек с тобом?
Што за љубав да имаш погледа?
Љубав рађа и доноси собом
Лик вечности и пролазност беда.

Ноћ у тмини нек служи за дане,
За уздахе нису само уста,
И мрак има своје светле стране,
Мис'о с' рађа кад је срећа пуста.

4

Имао сам и ја своју младост,
Сад је гледам и осећам да су
Стари дани били једна радост,
Једна љубав коју живот расу.

У природи има много дана,
Мутних, тамних као ноћи крило,
У животу има много рана
Само зато што је снова било.

Море грли копно од искони,
Капља камен без одмора дуби:
Рад и живот по свој васиони,
Човек живи кад уме да љуби.

Често пута кад те видим гредом,

Ја тек видим шта си била за ме,
Успомене изађу ми редом,
Тужно, мртво, погледају на ме.

Ти још не знаш ни да л' сам те вол'о?
Моја љубав остала је тајна.
Не знаш ни то, да сам све пребол'о,
Да си сада прошлост моја сјајна.

Моја љубав под животом спава,
Откад мис'о рађа своја чеда:
Тако мртви дају каткад јава,
Моју љубав још сећање не да.

ПЛАВЕ МИСЛИ

О

што си, зашто занела се тако?

Зар не чу ветар да о прозор бије,
С њим моја слутња, моја чежња, нада,
Страх у даљини? Знадох да си млада,
И тако лепа. О зашто је, рако,
Ти бар не виде да за тебе није?

О ниси, знам ја; знам да ниси могла,
Ти, рако добра, црна и дубока,
Отићи икад до меке постеље,
Узети собом два заспала ока,
Два њена ока, од туге јој беље,
Мраморно лице, главу што се погла

У сну сањиво. Сневала је она,
Да љиљан бере, запиткује руже
За боју, венце, и да л' кадгод туже
На грудма, велу — да ли кадгод туже?

Док она сања и мирно се креће
У тајне, с драгим, кроз срећу и цвеће,

У ложу мисли — нико и не слуги,
Блажено дете што толико ћути.
Ал' дуго срећна занела се она
Уз мирис жеља! И дођоше луди;
Сад плете венце, нико је не буди;
Осмехом дише, ударају звона;

Разгледа небо, спушта се опело;
Сад броји звезде, узимају тело:
Живи што сања, у раку је скрише,
Кад за зло не зна, кад не слуги више.
Кад за зло не зна. Тако њену собу,
Сан среће моје, предадоше гробу.

О људи! људи!... Ао моје драго!
Овамо бура неће да се стиша.
Је л' топла земља, грли ли те благо
Гробница твоја? Мене бије киша,
Облаци, видик. Ал' у часу једном
Мисао сене, да ће можда сузе

Ох ове сузе, крви моје пуне —
Проћи и пасти по покрову ледном,
На лице твоје, што побожно труне,
Унети израз у линије, боје,
Расточит самрт и спојити узе
Живота с душом. Авај, и ја у том

Осетим часу, да сваким минутом
Силази влага сандуком и тобом.
И купим сузе, али киша лије
На тужну хумку што те страшно крије.
О моје руке, што да нису гробом
Постале твојим: на рукама овим,

У дану, ноћи, без земље и стеге,
Ти би тринула: са мислима новим,
Пољупцем, сузом, твоје лице снежно
Ја бих покрив'о: ту крај моје неге,
О драго моје, тринула би нежно.
И ја бих тада... Мој љиљане бели,

Што су ми тебе пакосно однели?
Што ти бар сама?... Зар те није жао?
Куд гледаш дуго сном где нема мис'о

Потеза својих? Је л' подножјем пао
Сад блесак зоре, под којим је дис'о
У тами човек?... Гле, како се нија

И иде боја преко ветра, грања,
Уставља неред и тишину свија
И дугу вуче! Откуд ове зоре
У часу када коб и очај сања?
Да клетва није, или нешто горе?
Немоћном подсмех? Ал' се лепо ведри

Окис'о видик, огрнут са стравом,
И моје лице, док даљином плавом
Ја видим љубав, поглед њој ми једри.
Зар већ утеха? Од кога и коме?
Познајем добро. Ево је. Ево ме.
О нисам знао да смо тако близу.

О нисам знао да си у том низу
Боје и снова, светлости и душе.
О нисам знао да са својим гробом
Ја носим срећу и састанак с тобом.
Постеља твоја, гле, како је мека,
К'о твоја коса. Ох, зашто ме гуше

Још вреле сузе? Зар их овде има?
Зар земља сузе, зар све не узима?
И мокро свуда! Ух, како је 'ладно
Биле и ваздух... То ја нисам умро!
О куку, куку, зар живота треба
За оног коме свет је већ изумр'о.

Падај, животе, с јауцима мојим.
Цепај се, време. Нек ветар и вече
Покупе боле и дух што ме пече,
Нек носе до ње, до плавога неба:
Она је тамо, ангели је дворе,
Она је дивна, око ње су наде,

И плаве мисли, и све оне пруге
Велике среће; она живи дане
Што човек каткад у часима туге
Прозире, али лика им не знаде.
Животом драга, док нас не саране,
Грех и кајање руше нас и дижу,

И мира нема, црне мисли стижу,
Није к'о гробом. О, ал' ја ћу сада

Будућност своју, јаву стару, бону,
Заклонит тобом и носити небо —
Постељу твоју, моју васиону.
И нико никад ни слутити неће

С киме се дружим у тамници јада,
Коме се молим, за ког берем цвеће.
Једног пролећа, или једне зиме
Престаће живот, моји дани с њиме.
Ја ћу заспати. Бол ће тога дана
Изгристи срце, моју глад љубави;

Смрт ће опрати трагове од рана.
Одмор и мени тад ће да се јави.
Бићу измирен с тајнама далеким.
Рођење своје заволећу гробом.
С осмехом можда, ил' с уздахом меким
Бацићу поглед последњи за собом.

ПОД ПРОЗОРОМ

И

синоћ сам био поред твога стана.

К'о болник кад дише, киша једва тече,
Лишће шушти, плаче, с мокрих, црних
грана;
Суморно и мутно спустило се вече.

Улица је била покривена мраком,
Кровови и куће тонули у тмину.
И ја сам се крет'о лаганим ,кораком
Као чувар мртвих кроз алеју њину.

Бојажљиво приђох до прозора твога:
Модра, бледа светлост на завесе пала.
Иначе свуд пусто, свуд нигде никога,
Само преко лишћа ноћ је уздах слала.

Под прозором застак. Ту сам дуго био
И дрхтао тако без гласа и моћи:

На зид руку ставих побожно и ти'о,
Не могах је дићи, не умедох поћи.

Наједном се тргох. К'о да неко иде?
Мис'о моју прели крв ми узрујана.
Ја бежати почех. Да л' ме когод виде?
И синоћ сам био поред твога стана.

ПОД ДУДОМ

М

алаксао, ломан, сад одмарам тело,

Далеко од тебе, на сенци од дуда;
Разлио се ваздух и прамење бело,
Дан врео и топал, мртвило је свуда.

Загрљен умором и покривен прахом,
Младост још ме штити и мис'о о теби:
Љубав, бол и жудњу, заједно са страхом,
Ја у души носим, ја носим у себи.

Шта ли радиш сада, је ли, небо моје?
Да ли ми се надаш, да л' те слутња пече?
Куда око гледи из одаје твоје
Кад дан мртав падне на радосно вече?

О, не тугуј за мнош. Лили, о не брини.
Добро ми је, лако на овоме путу.
Облак с твога чела одагнај и скини,

И срећног ме сањај у свом дивном куту.

Да знаш кол'ко патим кад помислим тако

Да ме можда чекаш и изгледаш свуда:

Мене све заболи и плак'о бих, плак'о,

На хладу и сенци овог старог дуда.

УТЕХА

М

исао се губи, нестаје и тоне

У долини плача, где се нада купа,
Где страдања живе, где се сузе роне
И где точак патњи клопара и лупа.

И док мис'о спава, клонула, у миру,
Извија се љубав на крилима ноћи,
И са собом носи разлупану лиру,
И креће се, лебди по мојој самоћи.

Као ехо среће, без шума и гласа,
Преко тајних снова висинама стреми,
Као зора небом зрачно се таласа,
Као вече у ноћ губи се и неми.

И траг јој остаје, и слика се ствара:
Небо плаво, ведро, као њено око,
Поглед који прича, теши, разговара,

Појима и воли и гледа дубоко.

Ја осећам душу и своју и њену:

Обе, вечне, стоје на једном осмеху,

На једном простору, далеком времену,

Које каткад ступа и шапће утеху.

ПРИЧА

У

ноћи тако кад никога нема,

И када људе, заједно са злбом,
Заборав узме, мисао се спрема,
Да приђе теби и говори с тобом.

К'о дуга небом после многе кише,
И моја нада појави се тада
Над љубављу ми, и лагано брише
Дубоки очај и трагове јада.

И твоја слика, као звезда среће,
Прилази мени: и ја видим тебе
Далеко, свуда; и знајући где ће
Толики живот, ја заволим себе.

Дуго ти причам, занесен, у жару,
Будућност нашу што се дрско крије,
И ону песму о срећноме пару

У земљи, куда никад таме није,

Где љубав влада, где станују жуди.

И све што драган својој драгој таји,

Дуго ти причам, док задрхте груди,

Док снови мину, приђу уздисаји.

НА КАЛЕМЕГДАНУ

Дан јулски и врео уморан одлази.

Уз шуштање лишћа раздрагано, гласно,
Јављају лахори да вече долази.
С њим и сутон иде, и шаптање страсно
Срећног нешто света.
Ти парком прошета.

Твој костим је био лак к'о месечина,
На твој нежном лицу осмех ведар, смео,
У бујној ти коси спава помрчина,
А на глави шешир помодан и бео:
Крај мене, кроз грају
Прошла си у сјају.

Погледом те гледах за тебе умрлим.
Ти си дивна била. Не осетих тада
Жељу да те волим, потребу да грлим
Дан мојих очију. Нит осетих јада,

Ил' песме јесени,

Ил' бола у мени.

Дан јулски и врео уморан одлази.

И док шушти лишће све више и више

Таме, мрака, мира по парку долази.

То ноћ у спокојству тишином мирише.

А бол шири крила...

Ти си дивна била.

ТИШИНЕ

ОРГИЈЕ

ијемо нас неколико пропалих луди

И полусвет:

Без свега, и без радости; мада нам груди

Чезну за цвет.

Звуци виолина, вино, јак додир жена

Дају нам пир,

Ал' свуда се крећу сенке мртвих времена,

Умрли мир.

Музика с песмом пружа нам старе јауке,

Опела траг;

Загрљај, занавек наше скрштене руке

И живот наг.

У самоћи нам станује, к'о у ћутању,

Велики страх;

Без лека смо. С нама ту је, ноћу и дању,

Ледени дах.

У игри, у пољупцима тражимо бесно
Израза, сна;
Плачемо, мртвима што је у паклу тесно,
Кад нема дна.

Јер сваки живи у гробу свом, само што неће
Да види гроб.
Ни своје дане, што горе, к'о мртвом свеће,
Ни своју коб.

Пијемо с уста и чаша. Маштом лудила
Стварамо зрак:
Све нас је довела тајна што нас убила,
Откала мрак.

Пијемо нас неколико пропалих људи
И полусвет;
И знамо, радост не може да се пробуди,
Опао цвет.

СЛУТЊА

Н

ебо мутно, издубљено, кобно;

Дан убијен притиснуо боје,
Светлост, око; и мртвило гробно,
Мир и страва око мене стоје.

Кроз природу, преко дрва, ружно
Јесен иде; голе гране ћуте.
И црnilo обавило тужно
Кору, видик, време и минуте.

Бол клонуо; магла и брегови
Носе мис'о... и жеље се крију;
Тамне слике, бледе као снови,
Шуште пропаст, ко би знао чију!

Спава ми се. Још да легне тело
У тај сумор, мртав, што се вије.
У ту душу, у ропац, опело,

Да потоне све што било није,

Да потоне... и да магле сиње

Обавију: на часове боне

И на љубав да попада иње

И заборав... И да све потоне.

ПРЕДГРАЂЕ ТИШИНЕ

Ј а видим, збиља, да већ немам снаге

Да волим, патим и да ишта желим;
И не знам више за спомене драге,
За пали живот са ружама свелим.
Ја не познајем сад ни она доба
Кад устајаху духови из гроба.

Истина, ја знам да све суве гране
Пролеће некад грлило је холо;
Истина, ја знам и за оне дане
Кад сам се над'о, осећао, вол'о
У помрчини, на долини јада,
Под бледом звездом које нема сада.

Знам их. Ал' оно што је мени дало
Велики видик и небесне боје,
Данас је нешто незнатно и мало,
Нешто што мислим да и није моје.

Све је сад прошлост; њу нико не чува;
Пуст ветар мени око главе дува.

И моја љубав, и она је вани:
Без мене, тихо, удаљена труне;
Не чује моји кад падају дани,
Не види гробље што га мртви пуне.
Јутро ми свако пружа живот цео,
А свака поноћ један покров бео.

За мртве немам молитве, ни боле.
Посматрам, гледам; моје време тече.
Не жалим себе, и не жудим доле;
Не жалим себе, чекам своје вече,
Миран, без жеља и нада на боље.
Моја је душа сада суво поље.

ЈЕСЕН

Н оћ без неба, ноћ јесења; а кроз таму

Иде, мили сумаглица, влага хладна,
Земља мокра и црни се к'о страст гладна.
Где-где само суве сенке голих грана
К'о костури од живота, мртвих дана.

Свуда земља; видик пао. Влажна тама
По звуцима, преко мира, лежи, спава.
И тишина у долини заборава
Мирно труне. Нигде ничег што се буди.
Сумаглица. Ноћ без неба. Покров студи.

ВОЛЕО САМ, ВИШЕ НЕЋУ

† Милану А. Симићу

Каткада снага крвљу ми проструји

И пробуђена жеђ живота, да ме
Изведе мало из глуве осаме,
Где живи зима и мртви славуји.

И ја остављам видик стар, без мена,
Велику сенку што је пала на сан
Бола и среће, на шум река јасан,
На лишће, жеље и траг успомена.

По мртвом дану месечина бела
И ход тишине прелива се у тон
Тајанствености, у разума сутон,
Свет илузија до самог опела.

И гледам. Данас, као некад, ниси
С песмом на лицу, нити ми се чини

Да се покреће сад у месечини
Арија снова, и да у њој ти си.

Не видим тебе и младост у свили
С кораком среће; не размишљам о том,
На овом свету што смо са животом
Трајно к'о гробом растављени били.

Сад не размишљам. И поред сазнања
Да љубав наша умрла је за нас,
Мене не боли овај живот данас,
Ни старо небо, ни облак сањања.

С раном рођења која се не лечи,
Даљином слутим сву празнину, где ће
Идеје, мисли и пут наше среће
Изгубити се у шум и у речи.

И сад, кад приђу моји дани стари,
Дани велики, ал' мртви за мене,
И твоје очи, и усне пламене —
Једино што се крв моја зажари.

Ти још и данас везујеш ми биће

За ову влагу и за земљу, где је
Отишло сунце; где ме стално греје
Ноћ с тобом, као последње откриће.

Ја и сад сваку мисао ти дајем
И своје грехе; само сневам о том
Кад ћу сав живот испити похотом:
Ја те још волим, али загрљајем.

Волим те срцем што још зна да бије
Пропашћу мојом, мојим гробом, мада
За мене нема светлости ни сада,
И око моје дан више не пије.

Нада мном љубав нема више власти.
Ја видим себе са душе нимало,
И сумњам да је ње икад имало;
Не чујем ништа осим својих страсти.

Кад спусте главу у гроб, да се смири
И срце моје, живећу у бањи
Тишине мирно: по мојој лубањи
Празнина ће се к'о вечност да шири.

Дотле нек струји и нека ме сише
Крв моја и жеђ за животом грубим,
Кад ничег нема достојног да љубим:
Ја сам те вол'о, ал' не удем више.

ПЕСМА БЕЗ РЕЧИ

Ево данас умор пао на ме.

У очима поглед заборав,
Моја свест ми, у даљини таме,
И дух, к'о цвет у јесени, спава,
И дух спава. Ја не појмим сада
Да л' је било живота, и када?

Сјај и боли по'абани.
Дуге нема у сутону;
Не виде се ноћи, дани:
Моје доба све утону
У сан што ми сад не смета;
Немам више свог терета.

Каткад само у тишину равну
Ветар стреса шум и шапат с грања;
Видим неку силуету тавну,
Траг прошлости, залазак сећања

И све речи да с обликом стају
Ту, преда ме, где се распадају.

Смрт и време под покровом,
Свуд се хвата дремеж сиви
И меша се са отровом
И задахом свег што живи;
Све је дубљи јаз падања
Без савести и јадања.

Ја спавам по идејама ево,
С мирисом облака и прашине,
Али ти, којој сам некад пев'о,
Када уздах твој се за мном вине
На последњем звуку виолине,
На последњем звуку виолине
Потражи ме, о потражи ти ме:
Једног дана нестало ме с њиме.

НИРВАНА

Н

оћас су ме походили мртви,

Нова гробља и векови стари;
Прилазили к мени као жртви,
Као боји пролазности ствари.

Ноћас су ме походила мора,
Сва усахла, без вала и пене,
Мртав ветар дувао је с гора,
Трудио се свемир да покрене.

Ноћас ме је походила срећа
Мртвих душа, и сан мртве руже,
Ноћас била сва мртва пролећа:
И мириси мртви свуда круже.

Ноћас љубав долазила к мени,
Мртва љубав из свију времена,
Заљубљени, смрћу загрљени
Под пољупцем мртвих успомена.

И све што је постојало икад,
Своју сенку све што имађаше,
Све што више јавити се никад,
Никад неће к мени дохођаше.

Ту су били умрли облаци,
Мртво време с историјом дана,
Ту су били погинули зраци:
Сву селену притисну нирвана.

И нирвана имала је тада
Поглед који нема људско око:
Без облака, без среће, без јада,
Поглед мртав и празан дубоко.

И тај поглед, к'о кам да је неки,
Падао је на мене и снове,
На будућност, на простор далеки,
На идеје, и све мисли нове.

Ноћас су ме походили мртви,
Нова гробља и векови стари;
Прилазили к мени као жртви,

Као боји пролазности ствари.

ПРЕСТАНАК ЈАВЕ

Долазе дани и ноћи без јаве,

И као сенке, без шума, нестају;
У сну, пролазом око моје главе
Сви догађаји и стварност престају.
Долазе дани и ноћи без јаве.

Сад не познајем израз божјег света
И немам појма за мисли и боје;
Небо и земља више ми не смета,
Као ни љубав, к'о ни ране моје.
Сад не познајем израз божјег света,

Где дух лагано, нечујно опада
Као лепота, прах лептира, цвеће;
И ја не видим да ми све пропада,
И да л' ме ишта може да покреће.
Где дух лагано, нечујно опада.

Ја не знам где су моје ноћи суре
И старе страсти, ма'овина стара;
И не знам где су моје авантуре,
И срце лудо, да л' се већ одмара.
Ја не знам где су моје ноћи суре.

Ја не знам више да л' се сећам сада
Једног момента и израза лица
Једног момента да л' се сећам, мада
Још гледам себе везаних вилица.
Ја не знам више да л' се сећам сада.

Ни кад је дош'о облик заборава.
И не осећам страсти, ни олује,
Ни како дише мир, даљина плава.
И ја не чујем сузе, ни славује,
Ни кад је дош'о облик заборава.

СА ЗАКЛОПЉЕНИМ ОЧИМА

онова ево ја налазим себе

У плодном крају старога незнања;
Понова ево осећам потребе
За пали тријумф бола и надања
И илузија, и за све потребе,
Сарану цвећа, жеља и страдања.

Умире ветар равнодушне смрти
Тамницом звезда, мојом кућом мрака;
Умире немар, што је знао стрти
Места молитве, суза и облака;
Црном долином, где су били врти,
Умире тама, као влага, јака.

К'о сумрак земљом, к'о миром лепота,
Дух опет иде оним старим путем,
У хлад мог гроба, у раку живота,
С црнином мојом. И устаје ћутом

Опело моје и земља с ђивота,
Што је све већи са сваким минутом.

Види се мој гроб... Мени све се чини,
Да сам у дане, без сунца, и сиве,
Што беху налик ружној месечини,
Умро к'о дете: смрти перспективе
Изгубише се ван мене, по тмини,
И моје звезде што више не живе.

Све ми се чини гроб мој није ово.
Колико простран к'о гроб свију људи
С данима њиним тешким к'о олово,
Тешким к'о суза, која мртве буди,
К'о ноћ са сузом, када сам болов'о,
И осећао додир мртве студи!

И све то гроб мој! Ту ће лепо стати
Све мртве руже срца деце нежне,
Што ће живети, а бол неће знати,
Као ни цвеће испод коре снежне,
Што се камени, и ипак не пати.
Гроб велик к'о пут смрти неизбежне.

Знам, дете нећу никад бити више.
Са старом драгом нећу опет поћи
Срећним незнањем, где живот мирише
На крв и љубав и вео поноћи.
Спава сан среће, к'о дан после кише,
У дну сутона који неће проћи.

Спава сан среће. Дах гроба се вије
Животом, болом, временом простора;
Ничега нема што умрло није;
Тишина пуна скамењених бора.
Ничега нема; само илузије
Пред пустом кућом мирног, мртвог мора.

Гроб, и гроб само. Све изгледа као
Отворен сандук живота и таме:
Ту спава небо, земља и пакао,
И лик свршетка, и крај панораме.
Ту некад ја сам живот свој плакао.
Ту некад беху сан и звезде саме.

Кол'ко велик гроб! И ја, ту, крај њега
Стојим к'о облик умрлих времена,
Последњи човек на граници свега,

Последњи талас отишлих спомена.
Свуд мртво море, свуд нигде ничега;
И спава вода, и нема промена.

Нема промена. Сан једнак, камени
Спаја сва места са пределом нада.
Осећај мирне равнине на мени
И преко ствари непомично влада.
У моме оку последњи прамени
Још живе косе. Више се не страда.

Сећањем опет ја налазим себе
У мртвом крају плоднога незнања,
И склапам очи: дух нема потребе
Мртвом долином ићи без пењања,
У мртвом мору тражити погребе
Љубави, бола, звезда и страдања.

Када испустим и те очи своје
И срце, што се у камен претвара,
Време, и везе простора, и боје,
И сан живота, илузија стара,
Пашће, к'о сада мртво море што је
Пало на гробље, вечно га одмара.

КОБ

То рећи данас ја не удем више,

То што ме боли и болове гуши,
То што ми поглед као облак брише,
То што ме труне, што ми снагу суши,
То зашто сан мој на сан не мирише.

Једва се сећам да сам бољи био,
Једва осећам зло како ме стеже;
Изгледа да се пут живота скрио,
И нека рука да злокобно веже
Мој дух за земљу и за свет немио.

Сад бих сањао, сан од мене бега;
Сад бих живео и крај овог света;
Сад бих волео, и то више свега;
Ал' све то мени чудновато смета:
Сан, живот, љубав, сад су моја стега.

Све ми се чини немам воље своје;
Ствари и људи сад постоје за ме.
Изгледа да су мисли, жеље моје,
Постале сенке, нека врста таме.
Моји су дани данас једне боје.

Видим да данас више немам неба,
Да моје очи за њим и не маре;
Видим да мени још једино треба,
Да губим мирно све навике старе
У ветру трулом што ми дух колеба.

Тако је дошло сад и ово доба,
Где каткад чујем грактање гаврана:
И тада гледам изглед свога гроба,
'Ладан остатак снаге мојих дана.
И како дише равнодушна злоба.

И тад преживим у дну моје ноћи
Први сан ствари, кад им сунце зађе;
И ту осетим да нема помоћи,
Да живот и смрт јесу исте грађе,
Да тоне снага што ми даје моћи.

Велики понос, моја вера труне —
Трунуће зато док имају снаге;
Црни облаци видик рада пуне,
Моја прегнућа и часове благе.
Пуст живот гледам к'о владар без круне..

Дошло се доведе, али не знам како;
Не знам због чега дан слободе спава;
Не знам да л' живи зора и мој пак'о,
Та стара зора и поднебља плава,
Где сам волео, а где сам и плак'о.

Је ли то старост и воље и вере,
Ил' умор дубок, миран и без лека,
Ком не знам узрок, простора и мере?
Ил' сам ја израз трулежи мог века,
Која тка задах и свуд немар стере?

Ил' то корача дух пропале среће,
Пропалих мисли, напора и снова,
Као опело за мртво пролеће,
Као залазак сунца и брегова,
Као коб моја да заборав сплеће?

Ил' је коб моја, што у дане ове
Осећам руку како мирно пише
На моју љубав, мисли и на снове
Име, које ми на крст црни дише,
На крст што носи све радости нове?

РАСПАДАЊЕ

Сад немам више оне старе плиме

За бол и љубав; нити данас расте
Цвеће слободе и осећај зиме,
Као ни жеља за јесен и ласте.
Сад немам више оне старе плиме.

Сад немам више очију за дуге,
За ведре боје облака и снова;
Сад немам више сутона и туге,
Ни сенку среће, ни шапат брестова.
Сад немам више очију за дуге.

Сад немам више високих обмана,
Невиних мисли и кринова бели';
Радости рада, ни великих дана,
Као ни вере што утеху дели.
Сад немам више високих обмана.

Путем стварања не креће се снага,
Дух неће више да види и сања:
Остала са мном само чула нага
И задах труо спорог распадања.
Путем стварања не креће се снага.

Мој свет ме гледа погледом трупина,
Као остатак од страшног пожара:
Ја га се клоним к'о црних купина,
Као и трња, што гребе и пара.
Мој свет ме гледа погледом трупина.

Ја данас не знам за ноћи уморне,
К'о ни за дане покривене сплином;
Ја данас не знам за мисли суморне,
К'о ни потребу за трајном тишином.
Ја данас не знам за ноћи уморне.

Ја данас имам једно труло време,
Маскиран порок, разврат и незнање:
С висине блуда допиру ми теме
За суверено једно распадање.
Ја данас имам једно труло време.

С престола тајни и снова и звука
Ја сам се наш'о посред ниских страсти;
Под небом црним од ропца и мука
Ја сам се наш'о у земљи пропасти
С престола тајни и снова и звука,

Ја сам дошао без бола и жуди
Ту, где за небо нико нема вида,
Ту, где и мртве убијају људи,
Ту, где је жена појава без стида,
Ја сам дошао без бола и жуди.

Кроз свет, покрете, кроз шум преко грања.
Кроз докон ветар што узалуд цвили,
Ја чујем корак моћног распадања;
И распадање, распадање мили
Кроз свет, покрете, кроз шум преко грања.

НЕДОВРШЕНЕ РЕЧИ

ПРВА ПЕСМА

У

овоме свету, испод неба овог,

Ја сам тебе срео једног топлог дана,
Са тамном радости због познанства новог.

Још је било сунца и зелених грана,
Ал' мирис пролећа ветрови разнесе,
К'о и свело цвеће плавих јоргована.

Мени ништа тада познато не беше:
Ни самоћа твоја, твој живот у страви,
Ни молитва с усни које се не смеше,

Ништа, к'о ни цвеће јоргована плави',
Од којих си сама узимала боје
За дан својих нада и за живот прави.

Све што сам познао, то је лице твоје,
И на њему очи невиђене давно,

Старе неке очи к'о мисао што је.

Ал' почех волети твоје око тавно,
И правилне црте к'о појаву неку
Велику и нежну за поднебље јавно.

Ал' почех волети твоју усну меку,
Црвену и лепу к'о пламен пожара;
И све што је с тобом, и тугу далеку,

И још твоје очи, та два ока стара,
Узета из ноћи, водâ, из дубинâ,
Непознатог мрака што живот одмара.

Ал' почех волети предео рубина
И страст која теби није била знана,
Твоје лепо тело — башту белих крина,

И све: твоје небо плавих јоргована,
Твоје сузе што су плач мојих година
И наш први сусрет једног тополог дана.

ТРЕЋА ПЕСМА

Н
ема више дана, ни ноћи, ни ствари,

Где не видим тебе, твој усамљен лик
И поглед што мирно ни за чим не мари.

Свако јутро, вече, тишина и крик
Доносе ми тајну коју носиш сама;
И Док небо, земља, сâм тичији клик

Причају о нади што ти крије тама,
Јављају се мисли, где си увек ти;
Мисли, и још борба с небом и жељама.

Отићи ће борба. И доћи ће сни
И љубав и радост под твоја окриља,
Мој завичај неге, где ми одмор спи.

Још нам душе могу да дрхте од миља,
Лепоте, што пружа даљина и сан:

Да се заборави и живот без циља,

И кућа под небом овај стари стан,
И бол који живи, немо срећу скрива,
Као сутон сунце, као звезду дан.

Још имамо снаге да се лепо снива,
Покрета за шапат и пољупца глас,
И страсти, у којој загрљај почива.

Још нам срца крију измирење, спас
И љубав што прашта и јаде односи
К'о пролеће зиму, као мир талас.

И док руке срећне станују у коси,
И док глава сања уз лице и груд,
Ми нећемо чути ветар што све носи.

Тако ћемо проћи овај живот худ.
И погледом каткад, као цвет у роси,
Гледаћемо сутон што осваја свуд.

СЕДМА ПЕСМА

рошли су априли.

И ми нисмо више

И нећемо бити оно што смо били.

Све тише и тише

Подносимо дане,

Овај видик сунца и магле и кипте.

Ту су руже знане

И промена иста,

Само наше песме већ су по'абане.

Данас нам не блиста

Као некад, пређе,

Победа и љубав и будућност чиста.

Дошли смо до међе.

Још једино јава

Сећа нас на доба све блеђе и блеђе.

Светлост, боја плава

Сад су израз неба

У коме се тужно и уморно спава.

Нама сад не треба

Загрљај и цвеће,

Да украси младост, сумњу поколеба.

Нама доћи неће

Снови што се крију,

Забуна живота коју крв покреће.

К'о хаљину чију,

Меку и у свили,

Носили смо прошлост као срећу свију.

Прошли су априли.

И сузе се лију

Што ми нисмо оно што смо некад били.

ГЛАД МИРА

Саранио сам љубав к'о дан црне шуме,

К'о дубине остареле непознати мрак:

Саранио сам љубав што се не разуме.

И остављајући споро своје среће знак,

Са наслоњеном главом о мртве априле,

Ја осетих тада пораз, гроб и задах јак.

К'о ма'овина мека, к'о покров од свиле,

Заборав ће сад падати на спомен и сан,

На одигране борбе и часове биле.

Заборав ће сад падати на речи и дан,

На бол што се одваја, к'о лишће са грана,

На чекања, на потресе и на снова стан.

Сад залази мој живот и видик обмана,

А истина мирно, кобно, као звона јек,

Оглашава хук пада радости и рана.

Саранио сам љубав и поноса век.

Још остала жеља ми што са мношћу путује,

Лепа као анђео, к'о последњи лек.

Још остала жеља ми, на прошле олује,

Да уморну главу спустим к'о оборен цвет,

И да слуша тишину и мртве славује.

И нечујно да све прође к'о тичији лет

Без трзања и мисли; нити да ме дира

Ход прошлости и сутона, осама и свет.

Да сећања покрије један облак мира,

И будућност моја цела да ми буде хлад

На коме ће дан по дан мртав да се збира.

Ја сараних све, и љубав, осим мира глад.

Јер још чујем над главом ветар како свира

Песму празну к'о утеха, тешку као пад.

САН

МОЖДА СПАВА

Заборадио сам јутрос песму једну ја,

Песму једну у сну што сам сву ноћ слушао:

Да је чујем узалуд сам данас кушао,

Као да је песма била срећа моја сва.

Заборадио сам јутрос песму једну ја.

У сну своме нисам знао за буђења моћ,

И да земљи треба сунца, јутра и зоре;

Да у дану губе звезде беле одоре;

Бледи месец да се креће у умрлу ноћ.

У сну своме нисам знао за буђења моћ.

Ја сад једва могу знати да имадох сан.

И у њему очи неке, небо нечије,

Неко лице, не знам какво, можда дечије,

Стару песму, старе звезде, неки стари дан,

Ја сад једва могу знати да имадох сан.

Не сећам се ничег више, ни очију тих:
Као да је сан ми цео био од пене,
Ил' те очи да су моја душа ван мене,
Ни арије, ни свег другог, што ја ноћас сних;
Не сећам се ничег више, ни очију тих.

Али слутим, а слутити још једино знам.
Ја сад слутим за те очи да су баш оне
Што ме чудно по животу воде и гоне:
У сну дођу да ме виде шта ли радим сам.
Али слутим, а слутити још једино знам.

Да ме виде, дођу очи, и ја видим тад
И те очи, и ту љубав, и тај пут среће;
Њене очи, њено лице, њено пролеће
У сну видим, али не знам што не видим сад.
Да ме виде, дођу очи, и ја видим тад:

Њену главу с круном косе и у коси цвет,
И њен поглед што ме гледа као из цвећа,
Што ме гледа, што ми каже да ме осећа,
Што ми брижно пружа одмор и нежности свет,
Њену главу с круном косе и у коси цвет.

Ја сад немам своју драгу, и њен не знам глас;
Не знам место на ком живи или почива;
Не знам зашто њу и сан ми јава покрива;
Можда спава, и гроб тужно негује јој стас.
Ја сад немам своју драгу, и њен не знам глас.

Можда спава са очима изван сваког зла,
Изван ствари, илузија, изван живота,
И с њом спава, невиђена, њена лепота;
Можда живи и доћи ће после овог сна.
Можда спава са очима изван сваког зла.

МИ ЧЕКАМО ЦАРА

ВЕЛИКИ ДАНИ

МИ ЧЕКАМО ЦАРА

онели смо у рат своја срца мушка,

Сузе седе косе, загрљај девојке,
Осмех деце своје и сан што их љушка,
И веру у Бога, пушке и тробојке.

Знајућ ко нас зове, и зашта, и куда,
Научисмо брзо како да се гине:
Из борбе у борбу, са победом свуда,
Ми смо нашли земље старе царевине.

Обишли смо места световна и света,
Развалине славе, изворе јаука
И домове, камо страх једино цвета;
С буктињом слободе прогнасмо баука.

Загрлисмо Србе с Косова и Скопља,
Велеса, Прилепа, Битоља и Дебра;
Оживесмо прошлост, мачеве и копља,

И круне и митре и побожног себра.

Дан божији опет земљу плача виде.

Ал' нам дође жао те гробнице мрака,

Те судбине, с које полумесец иде,

Што ће сад друмови пожелет Турака.

И пођосмо дале, у крајеве нове,

Кроз дубодолине и висове гора,

Да наше орлове и наше топове

Пренесемо смело до сињег мора.

Ал' кад освојисмо обалу Јадрана,

С ужасом нам трубе знак повратка даше:

И ми остависмо крв из својих рана,

И наше заклетве, и гробове наше.

И гле! сви гробови испратише живе!

Њина мртва уста још су могла рећи:

“Ми чекамо цара крај пучине сиве,

Да би могли мирно тада у гроб лећи.”

17. СЕПТЕМБАР 1912. ГОДИНЕ

О

својиле небо планине облака,

Хладан ветар дува и сунце је зашло.

Време кобног страха, невидљивих рака,

Аветиња коло отаџбину нашло.

И док иду споро неизвесни дани,

Напрегнуте пажње сваки очекује,

Како се привлачи њему гост незвани,

И како га земља мртвог дочекује.

Како гост незвани, огрнут у приче,

Рањене му груди баца посред блата;

И црна шамија на дому га виче,

И тражи га земљом гробова и рата.

Као куле старе стоје мисли црне,

Омиљена места са дубоким плачем.

У кући народа жижак наде трне

Пред иконом Бога, опасана мачем.

Та слутња што данас у срцима влада,
Тај страх што к'о зима све погледе леди,
Шта у себи носи: живот давних нада,
Осећај пропасти, или пут победи?

А небо узеле планине облака,
И ничег над главом до литица голи'?
Кроз ноћ глас пригушен креће се из мрака:
То се негде робље за нас Богу моли.

ПРВА ПЕСМА СРЕЋЕ

М

оје срећне очи народу се диве,

Што оствари снове, дуге пет stoleћа,
Што унесе опет дух древног пролећа
У равнице пусте и гудуре сиве,
И обнови дане што подижу живе.

Пет векова, црни' као пет гаврана,
Пали су по земљи, у крваве воде,
Уз музику смрти и химну слободе,
Уз кораке моћне историјских дана,
Уз тутњаву гнева и говор вулкана.

Пет векова влаге, тамнице и мрака,
И мука на коцу са именом Бога,
Пет векова срама, уз проклетства многа,
Пет векова нада, пет векова рака —
И да опет дође најезда јунака!

И да опет дође к'о у доба стара,
Да се народ листом за оружје хвата,
Испод трулог царства да изведе брата,
У мртва огњишта да унесе жара,
Да пробуди звона с умрлих звонара!

Ја сам био сведок при судару раса
И видео снагу која рађа дела:
Планине и воде, вароши и села
Привуче загрљај огромних таласа,
Прносећи цвеће славе и ужаса.

Видех како народ ствара ново време,
Како Вардар данас кроз Србију тече,
Како над Охридом пада српско вече,
Како нам погледи преко мора стреме,
Како наша уста сад од среће неме.

Видех како народ историју даје
Крај незнаног села, долине и крша:
Пободе заставу, нека се лепрша
У име његово и за васкрс раје,
За сузе Косова и за све вапаје.

Моје срећне очи народу се диве,
Што оствари снове дуге пет столећа,
Што унесе опет дух древног пролећа
У равнице пусте и гудуре сиве.
И обнови дане што подижу живе.

ПО ГРОБОВИМА

Ја немам сузе за оне младиће

Што су остали кланцима и пољем;
Све друг до друга као једно биће,
К'о једна жртва нараштају бољем.
Ја немам сузе за оне младиће

Што су весели пошли из свог стана,
К'о да их зове за границом коло:
Њине су груди пуне светлих рана,
На које душа прнула им холо.

Ја немам сузе за тај покров бели
Кроз који чујем један шапат дуги:
“Са својих њива живот смо донели,
И знамо где смо, знамо где ће други.
Гробови данас добро су понели.”

Ја немам сузе за хумке синова,

Из којих ведро буде се слободе,
И нови дани, и приче џинова,
И старе земље, планине и воде.
Ја немам сузе за хумке синова,

За хумке деце отаџбине ове
Што су свој живот као булке дала
За стару мис'о и границе нове,
За прошлу славу и реч са гусала.

Уместо сузе да мртве делије
Ожале редом, нек гробове њине
Песма из срца, из груди прелије:
Велика песма уместо црнине.
Уместо сузе да мртве делије

Ожале редом, нек у њине кости
Уиђе љубав новог појаса
И бол мој, зашто овај живот прости
Нисам спустио у борбу таласа.
Нисам спустио у борбу таласа.

СПОМЕНИК

Са очију мојих сан лагано иде,

И душа се буди. И Док расте јава,
Израсли гробови сад се лепо виде,
К'о далека брда кроз поднебља плава.

Нека чудна радост и ново буђење!
Као да су дани страшни, али прошли,
Као да су слава, рат и мучно бдење
Били сан велики, да су из сна дошли.

Све се то десило к'о у наглом хуку
Пролетњих потока и надошле воде:
Пет векова дугих, у црном јауку,
Изгубили су се у химни слободе.

Све се то десило са брзином река
У име морала ове отаџбине:
Као да је народ целог свога века

Спремао се за то да слободно гине.

Као измишљени да су били људи
Са жртава својих и својих подвига!
И ја питам себе, док се душа буди,
Да л' доживех све то, ил' читам из књига.

Од Косова плач је, Богу се вапије,
Ал' нигде помоћи, свуда срца тврда:
Сиђоше громови, падоше капије,
Прогледаше људи, и поља и брда.

И кад гледам воде, вароши и села,
Земљу што изниче из крви синова,
Чини ми се људска да то нису дела,
Већ споменик давни минулих џинова.

И још ми се чини, док ми душа сања,
Да споменик живи, има живот дуги,
Да данас силази у нова предања,
Да спрема нараштај за споменик други.

ЗВОНА НА ЈУТРЕЊЕ

У

век у средини која рани чамом,

Ја нисам веров'о да ће доћи икад
Растанак са пустом и суморном тамом;
Веров'о сам сунце доћи неће никад.

Сунце доћи неће дане да озари,
Да застали живот покрене на боље,
И земљу коју су повели возари,
Неутешно мали и болесне воље.

Веров'о сам да ће мој нараштај заћи
За неравну борбу, сав изломљен, и да
Ја ћу с њиме опет у гробу се наћи,
Да чекамо потрес који оков кида.

Али нисам знао да онај к'о страда
Греши кад сувише и воли и жели,
Да на земљи увек најбоља је нада,

Кад се све обнавља: човек и цвет свели.

Увек у средини што дух сваки стеже,
Запазио нисам сем ње ништа друго,
И често се питах шта ме за свет веже:
Заклоњен идеал? Ил' страдање дуго?

Ја нисам слутио да ће дани доћи,
Велики и вечни, баш у моје доба,
Двоглави орлови да ће редом проћи
Око свију глава, преко сваког гроба.

Ја нисам слутио испод ноћи сиве,
Да су већ ту руке спасоносне, здраве,
И груди где топло сва предања живе,
Да су нам пристигли носиоци славе.

Ја нисам слутио, отаџбино драга,
После сна дубоког, да чека спокојно
Звона на јутрење да устане снага,
Заспали духови и царство покојно.

Ја нисам слутио, у данима туге,
Устанак народа и појаву рата:

И док крв је текла, осећ'о сам дуге,
Отворено, небо, ране сваког брата.

И осетих и то да спуштену главу
Занавек подижем, да сам данас већи;
Да дело из крви пружа светлост праву,
И пут који води и миру и срећи.

СА КУМАНОВА

— ИСТИНИТИ ДОГАЂАЈ —

У

једноме крају старог Београда,

После тол'ких дана опет гледам њега:

Насмејана, ведре, лица увек млада,

Које му сад краси из рата белега.

Шетајући дуго, уз долазак мрака,

Причао је мени он, капетан војни,

Кога су бојеви дигли до јунака,

А случај не хтеде да буде покојни —

Причао је ствари из првога рата

С речитошћу оном што му војска дала:

Од његових речи страх не зна да хвата,

Исто тако ни лаж, клевета, ни хвала.

Он је кроз ноћ мирно ређао те слике,

К'о из какве нове, страшне авантуре:

Видело се како, сред топовске рике,
Падају војници и заставе јуре.

Видело се како, сред највећег боја,
Љубав неизмерна у срцима живи,
И кол'ко се воли отаџбина своја,
Земља вечне борбе и пропланак сиви.

Он поред осталог исприча и ово:
“Кад смо били легли код једног редута,
У бици која је дала Куманово,
Противника да би уклонили с пута

Шрапнелска нас зрна узеше за мету.
Од игре картеча заклон нам најбољи
Био је у пушци и у бајонету,
У јуришу кобном и божијој вољи.

И у оном часу када јуриш наста,
Глас један узвикну: 'Милун се не диже!'
Сви јураху пољем, ал' брат његов заста,
Кроз паклену кишу врати се и стиже

Месту где смо били, и крај брата клече.

Док с ножем на пушци лете сви војници,
Грмљава ваздухом док к'о река тече,
Коју каткад људски запарају крици —

Он крај мрвог брата врши обред свети:
Пољуби војника, свећицу запали,
Поново устаде, јурну својој чети
Онако узвишен и онако мали.

Све се то десило брзо и у часу.
И док ватра смрти испред сваког зија
По мени се миље необично расу,
Јер осетих да сам то ожаљен и ја.”

УЗДАХ СА ДУНАВА

— ЗА ДЕЧИЈА УСТА —

Н

а Калемегдану, поред старог града,

Где Београд грле и Дунав и Сава,
Једно Српче гледа земље наших нада,
Што их тајно крије та даљина плава.

Огромна равница пред њиме се пружа,
Несрећна и лепа, као српска туга,
У тој земљи има и поља и ружа,
Ал' слобода само тој се земљи руга.

Столећима Србин у тој земљи живи,
Ал' Немац и Мађар вечито га гоне,
Једино се Србин тој земљи не диви,
Јер његова звона само на плач звоне.

Ту је Банат, Бачка, ту је и Срем равни,
Далмација, Босна — све то земље Срба,

Ту је и Хрватска: свуд спомени славни
Чувају се тајно место српског грба.

И док сунце греје Велику Србију,
На Калемегдану док цвеће мирише,
Српче стоји тако, сузе му се лију,
И његово срце овако уздише:

“О велике земље, о Српски Народе,
Када ће и за те доћи живот прави?
Што судбина крије буктињу слободе?
Велико пролеће кад ће да се јави?

С Дунава и Дрине, Тимока, Вардара,
Кад ће у бој поћи наше моћне чете,
Да униште једном име господара,
Који као тиран гуши земље свете.”

КРВАВИ ДАНИ

ИСПОД ЗВЕЗДЕ СРЕЋЕ

озваше нас у рат сви гробови стари,

И заветна мис'о, и божија воља,
Дух великог цара, опали олтари,
Јаук са Вардара и Косова поља.

Позваше нас браћа из мртвих равница,
Понижене сестре и клонуле груди,
Јаворове гусле покиданих жица,
Закопана звона, оковани људи.

Кад је час куцнуо, ми пођосмо смело,
Вођени љубављу и божијим прстом:
Примајући на се провиђења дело
Крвав полумесец заменисмо крстом.

Сад од Куманова, Маркова Прилепа,
И од Грачанице до Битоља равна
Укинута рука црна и свирепа,

Оживела наша царевина давна.

И слобода ниче из великог рата,
Из гробова нових долином Вардара;
Али та слобода нашег старог брата
Пир сатански уне код грешних Бугара.

И уместо ратар сад да пушку скине,
И овенчан славом историјског хода
Да се врати у дом, он и данас гине
За одбрану земље и част свога рода.

И док наше мајке сузама се гуше,
Брегалницом расте гробље ново, свеже;
То умиру храбре, племените душе,
И Кајафин жиг се над Софијом реже.

Испод звезде среће победа нас прати,
Србија и ове преболеће ране;
Али виновнику ко ће казну дати
За злочине које народима нане!

СА КРИНОМ У РУЦИ

Када буде легло поколење моје

С њим ћу и ја лећи на крило Вардара,
Под пространим небом отаџбине своје,
У одблеску душе великог ратара.

И ми ћемо лећи у косовске снове,
Између цркава и старих џамија,
Народних песама и слободе нове,
Двоглавих орлова и црних шамија.

И ми ћемо лећи лицем према Богу,
Са тријумфом правде над балканским звером,
У могилу дугу и у сузу многу,
Али с обновљеном љубављу и вером.

И док нашу децу освајали буду
Историја нова и слободе звуци,
Сећање на срамног и кажњеног Јуду,

Ми ћемо спавати са крином у руци.

Са крином у руци чекаћемо тада

У одмору своме, после тешке жетве,

Нов, велики појас: да још једном пада

На радост Миљацке, Драве и Неретве.

ПРОСТО ИМЕ

Кроз моју душу прошла су два рата,

Два стара орла завета и славе,
Прошла су црна, засићена јата,
Пали крсташи и заставе праве.

Кроз моју душу прошле су све трубе,
Добоши, песме и кржаве сече,
Хиљаду срца што гину и љубе,
Дан пун гробова као звездâ вече.

Кроз моју душу прошли су пукови,
Еполете, сабље и шињели сиви,
Огањ и јуриш; и још нови, нови,
Јунаци мртви и јунаци живи.

Кроз моју душу прошле су све воде,
Крвава поља и умрли крици,
Брегови, кланци, стегови слободе,

Бели крстови, светли рањеници.

Кроз моју душу прошла су столећа,
Њих пет на броју, с топузом и ђордом,
Спаљена лета и мртва пролећа,
Подигнут народ са љубављу гордом.

Кроз моју душу, преко страха, рана,
Прође победа, вера, нови зраци,
Осмех и лице зоре доброг дана,
И просто име: сељаци, сељаци.

ЦВЕТОВИ СЛАВЕ

О

ни спавају сви до једног, редом,

У плитком гробу, нескрштених руку,
Без свог покрова и под тешком бедом,
И труну мирно као у сандуку.

Они спавају, несебични, благи,
С ранама живим и мртвим очима,
Велике душе као камен драги,
Вечита песма коју им отима.

Они спавају, ти наши синови,
У својој крви, безбрижни к'о тићи,
Заборављени к'о мртви кринови,
И поносити к'о стари племићи.

Они спавају по Балкану целом
За добро туђе, за спас свог племена:
Никад не беху са заставом белом

Ти млади момци великог времена.

Они спавају прости, без украса,

И њине груди густе црви плаве;

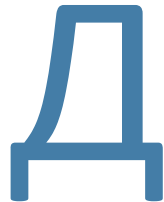
И док се губе из свог лепог стаса,

Хумке им расту у цветове славе.

ШТАПОВИ И ШТАКЕ

а се поклоним пред вама, јунаци,

Што сад носите штапове и штаке:

Новоме добу ви сте светли зраци,

К'о многи живи, као многе раке.

Да се поклонимо одано и смерно

Пред вама, што сте ране без лека

Примили на се к'о знамење верно

Истинске службе, пробуђеног века.

Да се поклоним пред вама, што сада

На сваки корак брижљиво пазите:

Ту скоро царство згазили сте, мада

Сад мали поток са муком газите.

Пошли сте у рат и здрави и смели,

И оставили куће и гајеве:

На путу своме победе сте срили

И оживели прастаре змајеве.

Пошли сте у рат са ножем и пушком
На нож и пушку два зликовца стара,
И у два марша својом снагом мушком
Народ сте спасли мрака и Татара.

Пошли сте у рат, поносити, скромни,
Без много “ура!”, ал' храбри и прости;
Дошли сте кући ломни, много ломни,
Носећи земље и сломљене кости.

Плету се венци за јунаке многе,
Дижу се ситни, устају незвани;
Али ви, дивни, без руке и ноге,
Бићете наши јунаци незнани.

БОЛ И СЛАВА

МНОГИХ НЕЋЕ БИТИ

Када нам синови дођу са бојишта,

Запојени славом, к'о мирисом цвеће,
Уморни и леви и жељни огњишта —
Многи што одоше на ратна војишта,
Вратити се нама, вратити се неће.

Они су остали испред Куманова,
Мердара, Прилепа и око Битоља,
Као мртва стража поколења нова,
К'о живи гробови, као златна слова,
К'о довршен завет са Косова поља.

Они су остали испред Елбасана,
На Љешу и Скадру, крај Јадранског мора,
И њихове груди са седамн'ест рана,
Позивају себи децу нових дана,
Враћене орлове са албанских гора.

Они су остали и испред форова,
У огромном броју и са много јада,
Што не труну мирно крај својих борова,
Већ под туђим небом и испод корова —
Они су остали крај Једрена града.

Они су остали на Ретким буквама,
Око Брегалнице и Велбужда стара,
Бранећ своје земље од навале срама,
Од пљачкашке хорде и крвавих кама,
Од отровне мржње подмуклих Бугара.

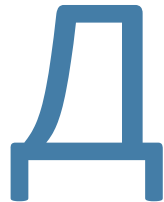

Када нам синови дођу са бојишта,
Наћи ће загрљај и дочек и цвеће,
И још топла, знана и жељна огњишта.
Али место оних, са ратног војишта
Што се нама никад повратити неће,
Што за земљу мреше, што их земља узе,
Доћи ће црнина, бол, јаук и сузе,
И вечно сећање за надгробне свеће.

11. АВГУСТ 1913. ГОДИНЕ

Долазите данас уз добоше, трубе,

Као кад сте пошли за слободу брата,
Само што вас сада венци славе љубе,
И што долазите из два срећна рата.

Ваша жарка љубав и витешке груди
Донеле су веру и времена боља,
Велика и светла, без страха и студи,
И испуњен завет са Косова поља.

Кроз топовску рику и дим од пушака
Подигла се најзад царевина стара.
Ви сте све постигли. Сад нема Турака,
Нема ни Сливнице, ни беса Бугара.

У име слободе и вечног морала,
На које чекаху пет дугих столећа,
Ви сте своју браћу опростили зала,

Пробудили земље и нова пролећа.

Вароши и воде, престонице давне,
И знаке предака донели сте данас,
За нове редове историје славне,
За покрете нове што чекају на нас.

Долазите нама уз добоше, трубе,
Као кад сте пошли за слободу брата,
Само што вас сада венци славе љубе,
И што долазите из два срећна рата,
Што Београд цео са радошћу грли
Вас, децу Србије, понос неумрли.

ЕПИЛОГ

ТУ ЈЕ ВЕЋ ЗЕМАН

Осећам често, у сатима мучним,

Језиву сабласт, к'о из црне приче,
И очи њене са погледом жучним,
И глас промукли, што смрт само криче.
Осећам често, у сатима мучним,

Језиву сабласт како пропаст плете
За народ што је из свога страдања
Подиг'о престо отаџбине свете,
Олтар слободе и небо надања.
Језива сабласт пропаст њему плете.

Ја видим данас, при појави сваке
Невоље, да се из подземног мрака
Зао дух диже, к'о мртвац из раке,
Над земљом бола, колевком јунака.
Ја видим данас, при појави сваке

Невоље која диван народ прати,
Велику неман коју даде тама,
Што зна да рађа к'о проклета мати,
Изуме пакла и плодове срама,
И још невољу која народ прати.

Ја мислим дуго на подземне стазе,
Које све иду против једног грба,
И на подлости што упорно тазе
Јединство светло и долазак Срба.
Ја мислим дуго на подземне стазе

Које подиже једна рука вешта,
Велика авет, монархија стара;
Које подиже Беч и блудна Пешта.
Два црна гнезда белог владара.
Које подиже Беч и блудна Пешта.

Ја знам да сила пролазна ће бити,
И да ће заћи борбе и сви крици.
Да се будућност неће дуго крити,
Да моју земљу предводе војници.
Ја знам да сила пролазна ће бити,

Да иду дани и боља времена,
Да ће пропасти та отровна неман
Што давни народ и многа племена,
И да је дош'о, да је већ ту земан,
И нови дани и боља времена.

РАНЕ И ПОСЛЕДЊЕ ПЕСМЕ

ПРВИ СУСРЕТ

Једно послеподне — не сећам се које —

Ишли сте лагано и погнуте главе,
А око Вас ваздух, светлост и мир стоје,
А над Вама небо боје јасно плаве.

Сенку и с њом мене водили сте собом...
Силна дрскост беше овладала мноме;
Ја сам само знао бити њеним робом —
Да Вас пратим, гледам на домаку своме.

На уличном углу застали сте мало
И мени се нагло окренули лако...
Пред оком што на ме кроз поглед је пало

К'о укопан стадох сав поражен тако.
Ни видео нисам тада Ваше лице —
Само Вам се збуњен јавих нехотице...

1903.

И ТАКО...

Ето сузâ баш никако!

А радо бих ја оплак'о
Свој Вавилон — старе дане
И све наде — затрпане
Са животом; али тако
Сузâ нема баш никако.

Много суза о да ми је
Да их око плаче, лије —
Да прелије мисли, снове,
Љубав, младост и болове —
И све мртве... па и желе!
Чини ми се кад бих плак'о —
То би било тек весеље!
... Али суза баш никако.

Каткад само душом плине
Успомена и маглине

Засниване моје среће,
И задрхти биће цело:
Из даљине шум се креће —
Разлива се у опело.

Ја га слушам дуго тако,
Не мислећи откуд дође.
Успомена душом плине,
Дрхти биће — па све мине,
Али сузâ баш никако!
... Како брзо све нам прође!

1904.

СА ШЕТЊЕ

Н

а корзоу јуче тек је вече пало,

Немарно и мирно шетао сам тако;
Дан је с нешто влаге — оно света мало
Модерно је ишло — мувало се јако.

У пролазу ђаче познато ми, смерно,
С осмехом на лицу, у респекту многим,
Правећи гримасе, к'о псетанце верно,
Дубоко се јави шеширом и ногом.

Ја окренух главу. Јер и на шта крити!
У том часу спазих с оне друге стране
Где са друштвом својим шетала си и ти:
Реверанс ти дадох без икакве мане.

На корзоу, дакле, у респекту многим —
Са оним осмехом — угодним за жене,
Ја се теби јавих цилиндром и ногом,
Али примих малер — ти не спази мене.

1904.

ПОЗНАНСТВО

М

илостива госпо, пардон по шест пута!

Сукњу мало више држи рука мала,
Па се жипон види и ципела жута.
Опростите, али — подвеза вам спала.

У најмању руку, свет је овај злобан;
Узеће вас на зуб — пошалица ту је,
И ко може знати какав удес кобан
Најближа будућност спрема вам и снује.

Ако ништа против ви имали не би
Стојим вам на служби без икакве плате:
Ја не могу никад дозволити себи,
Да ви, лепа дама, и мане имате.

Унапред вам кажем, с етикетом многим —
А већ руци не дам да вас ишта вређа —
Везаћу подвезу чим пред вашом ногом

Пресавио будем колена и леђа.

Да сам збиља такав, ја вам добар стојим,
А за речи своје и жирирам само;
Јер њих увек гледам да с делима спојим.
Ако је по вољи, заклон ено, тамо.

Вид'те, сваки пос'о тражи труд и зноја —
Ја сам сав у води. Да л' сте с Југа родом?
Кад бисте ми рекли, маленкост би моја: —
Купајте се, госпо, често ладном водом.

Али шта му драго — ја пожаре волим.
— Ватру који гаси, тај се и опече; —
Сад се клањам, госпо; видећу вас, молим?
“Кад стидљив дан оде и кад дође вече.”

1904.

ПОЕНТА

Једва чекам вече да и мени сване

Јер ја немам дана. К'о пустаром песак
Мисли, зраци пали у сјај, ледни блесак,
И види се живот, зима к'о две ране.

Младост и све цвеће створи се пред оком.
Ја осећам из њих како бол се вије:
Замириса уздах из оног што није,
Што остаје, труне, у сну у дубоком.

Ал' земљи ће сунце весело да гране,
Мај ће ведар ићи, пробудиће гору:
Њој промена носи пролеће и зору;
Једва чекам вече да и мени сване.

1904.

КАКО МИ ЈЕ...

I

О

д некога доба изгледа ми као

Да ће се моје замутило око;
Душа и желе и све што сам знао
Губи се, пашће у мрачно, дубоко.

Миран сам: ни тун срџбе или чега
Што прави смешним немоћне и јадне;
Смрт, вечно жива, будућност је свега —
Свег што рођењем у колевку падне.

Некад, док младост, пролазна и блудна,
Вођена страшћу која разум плени,
Готово увек и за порок будна —
Некад, док младост живљаше у мени,

Смејах се често, подругљиво вазда,
Природи, Богу, и говорима смело:
Да онај који обличја нам сазда

Учини срамно, кукавичко дело.

И причах себи да ћу једном моћи,
Са мишљу коју величина даје,
Здерати застор с непровидних ноћи,
Видети простор и вечност каква је,

И да ћу отуд траг безумљу знати;
И где је прошлост са безбројно жртви,
Чије је време, ко је Богу мати,
Нашто је живот и куд иду мртви.

И тада као са вулкана лава,
Сипаћу мисли што наш разум прже —
Трепће се вечност и пучина плава,
И сви атоми који светлост држе.

II

О томе куда скоро имам ићи,
И какав мени гроб поднебље крије,
Да ли ће дух ми из тела се дићи,
И где ће бити када мене није, —

О томе ево ја не мислим сада.
Осећам само преживело доба,
Како се креће и у сутон пада,
У неки сумрак, у предграђе гроба,

Где ничег нема, па ни жеља мојих,
Болова, снова; нит' ту видим себе;
Пред том застирком испред дана својих
Осећам гробље и сећам се тебе.

Озбиљан лик ти сад преда ме ступа
Озарен мишљу и животном снагом;
У твоје оку и душа се купа,
Женска и чедна са нежношћу благом.

У теби гледам биће земље ове,
Умно и крепко, за будућност снажно,
И своју љубав и минуле снове,
И све истине — све што није лажно.

Сад ми се чини да ја видим срећу
И да је имах и у болу своме:
Сви ми се дани сада у њу сплећу,
Она се јавља, ал' и пропаст с њоме.

О, кад би знала колико си дивна
Ономе кога смрт страшна не боли,
Чија је љубав ведро и наивна,
Који тек мисли да те дуго воли.

Осећам само преживело доба
Како се креће и у сутон пада,
У неки сумрак, у предграђе гроба,
Где нема мисли, ни снова, ни јада.

III

Кад гледам тако преживело доба
Како се креће и у сутон пада,
У неки сутон и предграђе гроба,
Где нема мисли, ни снова, ни јада —

Ја видим како све бесане ноћи,
Вукућ идеје, преда мном се јаве:
Ја видим себе у раскошној моћи
Где скупљам зраке и обзоре плаве,

И њих одевам, и силином духа

Из свог срца, разума и груди
Живот им дајем. И тада, без страха,
У свет их водим и спуштам код људи.

Љубави моја, слико снаге моје,
Живећеш са мном; са радошћу многим
Украси себе и све дане своје;
Ал' вама, дела непочета, "Збогом!"

Ја имам речи: ви сте моја чеда
Поспала, хладна, у повоју смрти —
Али не ове што у мене гледа,
Чији ће додир светлост за ме стрти.

Смрт ваша тешка мој је био живот,
К'о рука каква болесна и мека,
Он пада на вас и спрема ваш њивот
Где је и моја будућност далека.

Осећам само преживело доба,
Како се креће и у сутон пада,
У неки сумрак, у предграђе гроба,
Где нема мисли, ни снова, ни јада.

1904.

ПЕСМА БЕЗ ИМЕНА

И

дошли дани тегобни, мучни,

За љубав, мисли, за жеље моје —
К'о мутни, модри облаци тучни
За небо, светлост и плаве боје.

За муке, грехе, невољу, мене,
Они су знанци одавно стари;
У друштву с њима гаси се, вене
Понос и полет, младост и чари.

Болесне, бледе, поспале тако
Нада и вера, и бол утрн'о;
У мраку овом види се пак'о,
Човек у њему, живот у црно.

И дошли дани тегобни, мучни,
За љубав, мисли, за жеље моје —
К'о мутни, модри облаци тучни
За небо, светлост и плаве боје.

1904.

ПОГРЕБ

олагано спровод иде...

Киша сипи, прска блато;
Лица влажна, сетна, бона;
Тихо, тешко звоне звона.

Са погледом, к'о сањивим
Моја драга бледа, нема,
Иде тако... Спровод овај
Њеног драгог гробу спрема.

Рака стоји отворена;
Гробар прима... Врисак, сузе;
По сандуку тутњи, пада —
Твоју љубав земља узе.

Заплакати ниси знала;
Бол велики суза није
Никад им'о... само уздах,

Или речи... “празно ли је...”

Крст убоден, кућа нова,
Твоме драгом већ готова;
И иначе све се стиша;
Још промиче, сипи киша.

И та киша откуд данас!
Да л' то небо плаче за нас!...
— Ох, што неће увек лити!
... Како л' ће ти сутра бити...

1904.

ЖИВОТ

У

ста се смеше; очи гледе боје,

Људе и даске. Већ клонуло тело;

Дише се тешко; дрхте руке моје;

Очи гледају... чека се опело.

Није још дуго — доћи ће и оно,

Доћи ће светлост, дан мутан ил' бео

И много света. Удараће звоно.

И ја ћу затим иструнути цео.

Нестаће тада свег што моје беше:

Покрета, лица, и косе, и крви;

Узеће руке, уста што се смеше

Земља и влага и гомила црви.

Нестаће мене убрзо и лако;

Рођен без крила — немам где се скрити;

Одавна сазнах да ће бити тако —

И јоште нешто, тако мора бити.

У сунцу, ноћи, у шуштању грана,
У небу, зори, мирису и цвећу,
У оном низу природиних ткања,
Што трепте етром, што се стално крећу

Путем промена — остаће да живе,
И после мене, и љубав и мис'о:
То није моје к'о ни магле сиве,
Као ни звезде, ваздух кој' сам дис'о.

Невоље, беде проклетства и сузе,
Уздаси, јади, празне, голе жуди,
И оне мале — а спонтане узе
Што гуше, даве живеће код људи.

Оптицај смртних обманом се слива.
Нестанак људи да л' је и њен ћивот?
Да л' тајну она свечности скрива?
Ил' њома само увијен је живот.

1904.

ПОСЕТА

Дремеж пао на бол, мисли — жеља нема;

Душа као сва у телу; умор стеже
Ноге, руке, очи, главу и све дрема;
Апатија и клонулост миру теже.

Апатија и клонулост — речи ствари;
А досада преко свега мили, тиска,
Тежња среће видна, празна — нигде чари,
Нигде ичег да се жали, да се иска.

Јутро, подне, вече,
Небо мутно, ведро,
Киша, сунце, радост,
Прошлост, љубав, младост,
Страст, навике, жуди,
Борба, слава, људи,
Око сузно, чисто,
Лица нова, знана —

Увек сваког дана,

Увек једно, исто.

Увек једно исто понавља се, ето,

Монотono, тромo, без икаквa циља;

И откудa, зашто, чему зима, лето,

Дани, звезде, земља, човек, камен, биља.

Увек једно исто, увек исто, једно!...

Одвратност се шири животом и смрћу,

Одвратност се шири језиво и ледно

И пада, притиска, а магле се згрћу.

Кроз полусвест једва

Опажа се тама

Пространа и бледа,

А нема погледа;

А и мисли није,

Само срце бије:

Можда виче, зове

Мисли, жеље, снове,

Што их самрт пири
Док се тама шири.
Свуд се тама шири и по њој се крећу
Неке сенке што се, устремљене, нагле

И прилазе, вуку, у поворци слећу;
Не види се ништа, негде носе магле.
И, костију, крви к'о да сада неста!
К'о да све ишчезе неосетно мину!

Зар ничега нема? и зар живот преста,
У визије своје разли се и плину.
У облик пре свега,
У постања своја,

У пролазност трајну,
У вечитост тајну
Атавизмом неким
За старим далеким —

Дух човечји бега
И на простор стаје,
Разум не зна где је,
Око њега шта је.

Разум не зна где је, а дух тако ходи,
Посећује време и пределе трајне,
Колевку постања која све нас роди,
Смрт, светлост и живот и вечите тајне.

Најзад све је исто, и свест снова дође,
Хоризонат мисли ведрији је само.
Апатија неста и клонулост прође,
Ал' подсећај стоји да се ишло тамо.

1905.

ПОГЛЕД

I

И

деали, чежње, амбиције, страсти,

Нада, осмех, радост и њени извори,

И све што човека поткупљује, мити,

Да корача, иде, креће се и бори.

Одвугло од влаге мутних, горких дана...

Нек престане живот и сви моји дани!

Ил' не, нека трају док их смрт не склони —

Док се мрак не спусти и дух ми сарани.

Све што је у мени — самог мене гони...

Ах, радо бих плак'о — али нисам жена!

А и нашто сузе кад болова нема

За пропале часе — минула времена.

II

Нов се живот јавља и ја њега здравим!

Ено га на гробљу мојих успомена!

Пуне су му руке и сласти и миља —

Смеје се и прича да је и он пена,

Коју ветар носи к'о лишће са биља...

Жељан сам осмејка ма и лажан био!

Само нек се младост пробуди и крене,

И остави места што их рад покрио.

Тражих негда људе — волео сам жене.

Сад блудницу волим — заноси ме јако,

Јер пољупци њени са уста румених

Упијају небо — позлађују пак'о.

III

Уживања трају док крв ври и тече,

Мисао је болест заразна и стара;

Жена ничег нема сем тела и груди,

И моћ да привуче, заведе, очара,

И пелену скрије под девичне жуди...

Развалину доба снова и полета

Обавила пустош, заклонила тама —
Каткад уздах прође — празнином прошета...

Подижем будућност са својих осама!
У њој ће све бити мило и весело!
И топло, и љупко к'о узглавље њено —
Као коса, уста, врат, груди и тело.

1905.

ИЗ КЊИГЕ “РЕЧИ”

Н

ема више дана, ни ноћи, ни ствари

Где не видим тебе, твој усамљен лик
И поглед што мирно ни за чим не мари.

Свако јутро, вече, тишина и крик
Доносе ми патњу коју носиш сада;
И док небо, земља, сам тичији клик

Причају о нади што ти крије тама,
Јављају се мисли где си увек ти,
Мисли, и још борба са чедним жељама.

Отићи ће борба. И доћи ће сни
И раскош и живот под твоја окриља,
И завичај рада, где нам снага спи.

У кући под небом пуној сунца, биља,
У кући нејасној и чудној к'о сан

Срело се нас двоје и живот без циља.

Ал' ми ћемо ући у тај, стари стан
Са љубављу новом која боле скрива
Као сутон сунце, као звезду дан.

Ту ћемо гледати да се лепо снива.
Да је свака радост новина за нас,
Да нам бриге беже, с њима слутња жива.

У срцу ће бити измирење, спас
И љубав што прашта и што јаде носи
К'о пролеће зиму, као мир талас.

И док руке срећне станују у коси,
И док глава сања уз лице и груд,
Ми нећемо чути ветар што све коси.

Тако ћемо проћи овај живот худ
И погледом каткад као цвет у роси
Гледати у сутон што осваја свуд.

1907.

НОЋ ЉУБАВИ

Једне вечери, као после града,

Мирисала је кожа тело моје:
Миран, без среће и радости које
Бијах као ван тамнице јада

Видео нисам сунце како пада,
Уздах и цвеће око сна мог што је
Очајем скрио њених нада боје,
Одвео дете у несрећу сада.

Драга моја, ја не уmem више
Носити сузе што ти радост крије,
Ал' у ноћ месец кад сиђе убави,

Тишином среће кад бол замирише,
Одмори око: нек се душа слије
У позни шапат велике љубави.

1908.

УВОД У ЛЕГЕНДУ “ЛЕПОТА”

Д а л' се ова бајка у истини збила,

Тамо где већ нема ни руина стари',
Где ноћ заорава све је досад скрила
Осим ње, што иде са несталих ствари
Уз облик ветрова и говор дубрава,
Као дух умрлих преко наших глава?

Ил' је ова бајка не из овог доба,
Не са земље наше, већ са звезде неке,
Која данас нема ни трага од гроба,
Док даљина чува спомене далеке
Као машта људска што једина јавља
Оно што је било, што се не обнавља?

Ја о томе не знам. Ал' кад пада вече
На црвено сунце и дан к'о дим бео,
Кад из сваког кутка ноћ црна потече
И притисне очи, небо, видик цео,

Знам да чујем свуда, да ми нека струја
Носи мртве речи и песме славуја.

Носи мртве речи. Ја осетим тада
Да мрак мене гледа испуњен очима
Оних који неће заспати никада,
А од којих душа често се отима;
Да мрак мене гледа са изразом свију
Помрлих облака и мртвих очију

Чини ми се да се отварају врата
Од гробнице света, заспалих земаља,
Да устају дани из помрлих сата
И да мртво време мирно се помаља.
Видим једну звезду у обмани више

И осећам како тишина мирише.
Видим једну звезду и крај њеног доба,
Једну моћну сенку што лагано кружи
Над њом мртвом тако као уздах гроба:
Можда на тај начин за умрлом тужи,
Ил' ту зато стоји да нејасно, тавно,
Каже шта је било некада и давно.

1910.

НАШИ ДАНИ

Р

азвило се црно време опадања,

Набујао шљам и разврат и пороци,

Подиг'о се трули задах пропадања,

Умрли су сви хероји и пророци.

Развило се црно време опадања.

Прогледале све јазбине и канали,

На високо подигли се сутерени,

Сви подмукли, сви проклети и сви мали

Постали су данас наши суверени.

Прогледале све јазбине и канали.

Покрадени сви храмови и ћивоти,

Исмејане све врлине и поштење,

Понижени сви гробови и животи,

Упрљано и опело и крштење.

Покрадени сви храмови и ћивоти.

Закована петвековна звона буне,
Побегао дух јединства и бог рата;
Обесимо све празнике и трибуне,
Гојимо се од грехова и од блата.
Закована петвековна звона буне.

Од пандура створили смо великаше,
Достојанства поделише идиоти,
Лопови нам израђују богаташе
Мрачне душе назваше се патриоти.
Од пандура створили смо великаше.

Своју мудрост расточисмо на изборе,
Своју храброст на подвале и обеде,
Будућности затровасмо све изворе,
А поразе прогласисмо за победе.
Своју мудрост расточисмо на изборе.

Место светле историје и гробова
Васкрсли смо све пигмеје и репове;
Од несрећне браће наше, од робова,
Затворисмо своје очи и џепове.
Место светле историје и гробова

Остала нам још прашина на хартији
К'о једина успомена на џинове;
Сад сву славу пронађосмо у партији,
Пир поруге дохватио све синове.
Остала нам још прашина на хартији.

Под срамотом живи наше поколење,
Не чују се ни протести ни јауци;
Под срамотом живи наше јавно мњење,
Нараштаји, који сишу к'о пауци.
Под срамотом живи наше поколење.

Помрчина притиснула наше дане,
Не види се јадна наша земља худа;
Ал' кад пожар подухвати на све стране,
Куда ћемо од светлости и од суда!
Помрчина притиснула наше дане.

1910.

ПОВРАТАК

О

пет вам се враћам, моје ноћи црне,

К'о уморно дете крилу мајке старе,
Као густој шуми израђене срне,
Док далеке звезде тишину не кваре.

О, како је драго ту, под вашим плаштом,
Великим и добрим к'о моје страдање.
Моје ноћи црне, негујте ме маштом,
Да разумем мртве и њино надање.

Да разумем мртве и погледе звезда.
И дубину мрака, док попци певуше;
И док дишу шуме и спавају гнезда,
Да осећам крила моје старе душе.

Да осећам крила зашлих поколења
Уз снивање птица к'о песмом орлића.
Моје ноћи црне, да л' се живот мења.

И шта значе мисли и говор ветрића?

Ох, звездано небо како мири снове!

Ох, мрак како гледа мирним очима!

Мрак како ме гледа, и гледа, и зове,

И зове, осваја и душу отима.

Мрак душу отима из долине крина,

Да остави земљу и гробове своје,

Скакање потока и очи јејина...

Опет вам се враћам, црне ноћи моје.

1911.

ЦРНА КРИЛА

ледам ту јесен што иде кроз гране,

То лишће свело, уморно, што гине,
Мирно, у бледе и маглени дане,
У ноћи беле пуне месечине.

Гледам ту јесен. Дошле боје суре
И срце хладно, и лагано прате
Падање лишћа, умрле божуре
И црне гране што на ветру пате.

Осећам студен са поспалог цвећа,
Велики корак од те споре пратње,
Облаке дима невидљивих свећа,
Скупљене сузе за невини патње.

Сарана лета — васкрс моје туге,
К'о мртве руке гране старе, голе,
Упрте стоје пределима дуге:

Као да жале и као да моле.

Тај погреб прости, у коме све ћути,
Тај спровод лишћа као јаук бије.
Ја видим јесен: падају минути,
Све што је било, што још било није.

И шум тајанствен као покрет вила
Иде са земље, где још руже цепте,
Где срца трну: шуште црна крила,
И црна крила над животом трепте.

1911.

ПРВИ ПОЉУБАЦ

Тако у доба кад се мртви дижу

И кад часовник, по фабули, живим

Обзнану даје да авети стижу,

Да коло воде по плочама сивим,

Кад поноћ дође, и он нагло скочи,

Под дивљом страшћу што га намах сколи

Тражаше љубав и незнане очи,

Бога, да куне и да му се моли.

Празна и страшна јави му се соба.

Самоћа поче да га пече, дражи.

Он је остави. Као дух из гроба

Спусти се у мрак да мелема тражи.

Поглед му ума грозницу је сип'о,

Усне му ватром покривене горе,

Рукама мрак је стезао и пип'о,

Док уста речи неразумне зборе.

Болесна ноћ је око њега била,
Велика, црна, с поветарцем меким,
Смрт по њој своја лупала је крила
И лутала је сновима далеким.

Поворка доба изумрлих сада
За њом се креће: нит ропће, нит цвили,
Увело лишће шушти, тихо пада —
Живот нестаје, ал' траг за њим мили.

“Тако ми ноћи и природе ове!” ...
И крик загушљив задави му речи,
Крик којим човек у љубави зове
Сотону да га својим паклом лечи.

И бесно пође све дубље и даље,
Незнано куда за инстинктом грозним.
Док су одјечи, што ход његов шаље,
Вукли се за њим по сатима позним.

Кроз таму, земљом, к'о тамницом мрком,
Сломљеног даха, узбурканих груди,

Он је застај'о и јурио трком
Ко прва младост, као ветар луди.

И своје срце не чу како бије,
А ноћ не виде поглед што му гори,
И жеђ живота под којом се вије,
С којом се као са осветом бори.

Крв као савест не даде му спати.
А шта му могу помрчина густа
И шуме мрака — шта му могу дати?
Да л' вечан покој, да л' жељена уста?

Силни су боли што их љубав даје,
Силнији него онај што их носи,
Силни и моћни док човека траје:
Она нас рађа, ал' она и коси.

Наједном заста. Месец беше тајно
Обиш'о таму и стада далека
Облака црних; к'о ропец очајно
Усклик се оте: “Она мене чека!”

Још мало месец гледао је њега

Како је стај'о с једним белим рупцем.

Сам у тој ноћи како опет бега

И како јури за првим пољупцем.

1912.

РОБ

Књиге моја свију снова, ево роба!

Око душе, зоро дана, боје зрака,
Ја сам тебе пронашао до свог гроба
Да те гледам, да те волим из свог мрака.

И док стара поноћ носи моје дане,
И док ланац мука стеже и окива,
Бол, падања и потреси да саране —
Моја глава на твој крилу нек почива.

И док дуби верна слутња страх језиви,
И једина песма док је још крик сова,
Моје срце, јадно срце, нека живи,
Нек још куда, књиге моја свију снова.

Челом мојим и данас је сплет од бора.
Ал' су очи озарене увек тобом;
Ти си извор и слободе и одмора,

Измирење са пустињом и са гробом.

Књигу моја свију снова, ево роба!

Око душе, зоро дана, боје зрака,

Ја сам тебе пронашао до свог гроба

Да те гледам, да те волим из свог мрака.

Ти никада можда ниси знала да је

Твоја младост мени живот, моја снага,

Што обилно пружа мени загрљаје,

И заборав и пијанства тако драга.

Да ли ти је кадгод на ум мис'о пала,

Бујну косу кад пргаво сама сплећеш,

Кад у врту береш ружу што је цвала,

Ружу береш и на груди своје мећеш,

Кад хаљину своју држиш с пуно поште,

И ти прсти, и те руке — да л' си знала,

Кол'ку радост мени носе и милоште —

Да ли ти је кадгод на ум мис'о пала?

И док имам руке, груди, усне твоје,

И те очи пуне среће и незнања,

Ја осећам како дише лето моје
И мој сутон у коме се топло сања.

Небо мије твоја љубав, твоја соба,
Вера ми је твоје лице без облака —
Књигу моја свију снова, ево роба,
Да те грли, да те воли из свог мрака.

1912.

ЗАДОВОЉСТВО

О

стала је прошлост моја још код мене,

У њој спава моја младост, моја патња:
Ја је гледам као тело хладне жене,
За чиј' одмор још сазнала није пратња,
Иако јој лице мртво мирно вене.

Остало је још код мене време, које
И сад чува моје дане, моју младост,
Све сударе земље с небом, све двобоје,
Где су редом погинуле моја радост,
И лепота, и мисао, срце моје.

Дани борбе и љубави и висине,
Дани рада и идеја и полета
Попадали по младости, те се чине
К'о предео мртвих гора, којим шета
И лагано и свечано дух тишине.

Беле ноћи, пуне греха, пакла пуне,
Дане магле, пуне страха и ужаса,
И часове живог бола кад се куне,
Кад се плаче и без суза и без гласа —
Све их видим покидане као струне.

Прошла ме је моја буна, мржња моја,
Сан освете и одвратност на свет бедан,
Заспале су моје ноћи без покоја,
Моје светле амбиције и дух жедан,
Заспале су, к'о војници после боја.

Још ја живим. Ал' крв моја већ је стара
И све мање замирише на страст сада,
Немам вере да ме штити или вара.
И још увек сат за сатом тихо пада,
Око главе, к'о ореол, дим и пара.

Око главе, к'о ореол, пусти снови,
А у срцу измирење и доброта,
И још мало задовољство, што су нови
Моји дани кратки, кратки без живота,
Што престају и радости и окови.

Све се досад преживело. Нема више
Ни времена ни потребе да се страда.
И док негде страшно лију тешке кише,
Сад судбина, као мајка, са мном влада.
И сад ми је добро, тихо, и све тише.

Цела младост и година моја свака,
Мада оде сва сирота, као беда,
Мада небо не донесе дана лака,
Ипак моју главу кити коса седа,
И велики одмор спрема црна рака.

Остала је прошлост моја још код мене,
У њој спава моја снага, моја патња:
Ја је гледам као тело хладне жене,
Чији одмор уклониће моја пратња,
Јер сад њено лице мртво само вене.

1912.

ТАЈНА

Тај осећај страха, што у мени расте,

Како ме је наш'о баш у ове дане,
Кад кровови трошни дочекују ласте
И кад зумбул гледа где листају гране.
Тај осећај страха, што у мени расте,

К'о с пролећа воде, к'о црни облаци,
Да л' крије у себи смрт што ме полази?
Ил то прошлост моја — моје душе зраци —
Без покова свога парадно пролази,
К'о с пролећа воде, к'о црни облаци?

Можда ме то зову моје наде драге,
И мој дух оставља овај плач долина?
Ил' је то опело за већ мртве снаге
И последњи поглед заспалих дубина?
Можда ме то зову моје наде драге,

И залазак славе и љубави старе
Уз осмехе цвећа и песму ветрића?
Ил' судбина за ме спрема нове даре
И гробове нове, пакао открића,
И залазак славе и љубави старе?

Ил' осећај страха то има да значи
Мог несрећног рода пораз свију снова?
Ил' то ужас прича, разум да се мрачи,
Да ја ступам сада у свет без болова?
Ил' осећај страха то има да значи

Да ће срце моје пропасти у тами,
К'о звезда у блату, к'о глава на пању,
И вампири да ће становати сами
У моме смејању и моме плакању,
И срце ће моје пропасти у тами.

1912.

НОВИ ДАНИ

Једна стара радост! Скупили се мали,

Сви ситни и ниски, подигнути злбом,
Пред страхом што иде, нагло, као вали
Једне моћне снаге коју зваху робом.

Племе црних слугу и скупих ћирица —
Дрхти пред протестом што век овај носи,
Свет савести глуве искривио лица
Пред питањем кобним: “Шта ћеш овде?
Ко си?”

“Шта ћеш овде, ко си, узданицо смрада,
Гомило бакшиша и колевко блата!
Бог сакатих данас престао да влада
Овом земљом плача и веселог рата!”

И потмуо јаук богатих пандура
Шиба ваздух страстан... а дан црвен тече.

И пропада видик нараштаја штура
У радостан одмор, у мирисно вече.

Једна стара радост! Добро труну мали,
Сви ситни и ниски једним пустим гробом,
Ал' страх даље иде, нагло, као вали
Једне моћне снаге што је зваху робом.

Дух заветне мисли и вековних снова,
Као труба правде цео народ зове:
И огромна буна огромних окова
Црта нову карту, пише дане нове.

О, како је дивно то доба прегнућа,
Историја кад се ствара пред очима!
Сваки сат се види као пожар кућа
И духове слава плени и отима.

Једна стара радост! Зора новог дана!
То сједињен народ гледа сунце смело.
Преко гробља малих и гробља тирана
Он је довршио своје свето дело.

1912.

ПРОЛЕЋНА ПЕСМА

рошла је зима наше невоље

И лед се топи с голих планина,
Потоци бесни, пуни зловоље,
К'о гладни хрти јуре с даљина;
Прошла је зима наше невоље.

И хладно сунце од нас већ оде,
Дођоше други, весели зраци;
И оне мирне, слеђене воде
Сад иду као моћни јунаци,
И хладно сунце од нас већ оде.

Лагано, споро, буде се горе,
Свуд живот цвећа весело расте,
Земља се брзо сади и оре,
Нада се диже к'о небом ласте;
Лагано, споро буде се горе.

Долази доба рада и среће
Уз цвркут шева, кликтање рода;
Долази данас ведро пролеће
К'о стари весник светлих слобода,
Долази доба рада и среће.

Пролећна песма свуда се вије,
Као молитва, из наших груди
За браћу, коју још ропство крије
И за Србију да се пробуди.
Пролећна песма свуда се вије.

1912.

Доћи ће ми скоро све што је потребно
За одлазак дуге, једнолике патње:
И постеља чудна, и звоно погребно,
И кола, и сузе — сав обичај пратње.

Доћи ће и сунце, црвено и свеже,
И наћи ће мене прекрштених руку

Са свећом над главом, докле мртве леже
Моје црне очи у новом сандуку.

Са своје висине гледаће ме оно
Мирно, и кад буду спуштали поклопац,
И кад ме поздрави с катедрале звоно,
И кад ме дочека гробаров конопац.

Као сунце, и ја ништа нећу знати:
Ни ранији живот немиран и ломан,
Ни да други данас због мог мира пати,
Да је моја пратња невесели роман.

Као сунце, и ја спокојно ћу ићи,
Равнодушан, далек за све што се збива:
Глас до јуче познат не може ме стићи
У ћутању новом које ме покрива.

Доћи ће ми скоро све што је потребно
За одлазак дуге, једнолике патње:
И постеља чуда, и звоно погребно,
И кола и сузе — сав обичај пратње.

1913.

ПЕТ ПЕСАМА

Једна песма стара, од мога рођења,

Иде кроз крв моју, кроз ноћ и кроз зоре;
Моја песма бола, који се не мења,
Уз године брзе и часове споре,
Преко смеха, плача,
Корача, корача.

Једна суза лепа, као осмех бајке,
Као цвет од сребра у заспалој коси;
Моја суза тешка, као сандук мајке,
Као младост коју крст до крста носи,
Из умрлог јада
У дубину пада.

Једна снага снова, из дугих шапата,
Из очију, звезда и говора струне;
Моја снага среће, која ми је дата
Као накит бола, као украс круне,

С љубављу сиротом

Залази животом.

Једна жеђ живота, у мраку страдања,

И душу, и срце, и спокојство упи;

Моја жеђ лепоте, смисао надања,

Место старих звезда млада тела купи,

Тела млада, нова;

Уместо покрова.

Један дух предања, део мога бића,

Сваку моју мис'о и страст сваку мучи;

Дух моје судбине, к'о песма открића,

На свакоме месту о свемиру учи:

Носи моје дане

На крило нирване.

1914.

КРВ И ДОБРОТА

Ту, на ратишту, те јесени кобне,

Нашло ме писмо, њене златне речи,
И моја мала, прастара доброта.
Кратким покретом све одаје гробне
И сан лешева, онако сирота,
Заклони собом да земља не јечи.

И зачудих се откуд код ње снаге
Да црне слике све одједном скине,
Да ми издвоји из паклене јеке
Дан здравог сунца, једне очи благе,
Осмех детињи, мирис душе меке,
Док се свет рве и док маса гине.

И ја осетих да су зраци ови
И ноћ што иде да се спусти лако
На крв из рана и обале речне;
И ја осетих да су људски снови

Увек земаљски, без доброте вечне,
И зашто људи да умиру тако.

И разумедох откуд све то бива:
Толике раке што се и сад згрђу
Брдима, пољем, свуда, крај камена,
Кад има места за сваког да снива.
И разумедох пут што се не мења,
Стари загрљај човека са смрђу.

Био сам миран што сам сазн'о тада
Да је свет овај исти однекада,
И да ће такав и остати вазда:
Да вечно пати с унутрашњег рада,
Да залуд траже оног ко га сазда,
И коме иду њихови милиони.

И појмио сам да свет борбе води
Због тајних сила што га овде држе
И да се буну, не због какве међе,
Или због тежње да се правда роди:
Народи гину, и данас, и пређе,
Да на страстима зађу у смрт брже.

И утеших се што сам стек'о мира
Ма да крв црна из народа тече,
Ма да гробови бивају све већи.
И утеших се што ме и сад дира
Сан и данима, где ћу једном лећи
Са њеним писмом к'о са земљом вече.

1914.

НАРАШТАЈ ГРОБОВА И СУЗА

Пођи ми збогом, моја мисли ведро,

Прошло је време за радосне приче:
Сукова смрт је отворила недра,
Велико звоно на сарану виче,
Трули ветрови ломе снажна једра.

Пођи ми збогом, моја веро јасна,
Можда те никад ја видети нећу.
Свуда крај мене кукњава је гласна,
Кржаве сузе по кравом цвећу,
Потмули топот, убијања страсна.

Идите и ви, моје наде здраве,
Нађите себи вернијега друга:
Ја морам овде, крај гробнице славе,
Да плетем венце, да их носи туга,
Док црне тице дан лешева плаве.

Ја морам овде, крај свачије раке,
Да стојим, гледам, с очима без сјаја,
Где неуморно, из победе сваке,
Из топлог срца мога нараштаја
Могила расте пут поплаве јаке.

Могила расте све шира и већа
На влажној земљи погажених њива:
То мој нараштај, моја мртва срећа,
Силази у њу и у журби скрива
Препукло чело, пребијена плећа.

Могила расте и никада соко
Дићи се неће са хладног трзања,
С јунака, које не познаје око,
С пира топова, с пресвислог рзања,
С крвавог кљуна што жури високо.

У душу ће ми сићи хумка многа —
То знана бића општу љубав красе:
Ал' душа моја жалосна и строга,
С мрким сенкама што се у ноћ гасе,

Неће ни клети ни молити Бога.

Пођи ми збогом, моја мисли ведро,
Прошло је време за победне приче:
Сурова смрт је отворила недра,
Велико звоно на сарану виче,

Трули крстови ломе снажна једра.
Ја знам да скоро слобода ће ићи
Кроз све крајеве да откупи жртве:
Ја знам да скоро нико неће дићи
Нараштај мртвих и сузе за мртве,
Јер лепе речи свуд не знају стићи.

1914.

ПРОЛЕЋЕ 1915. ГОДИНЕ

О

пет нам је земља тешка к'о тамница,

Помрчина густа насред груди лежи.

И варош и вода, брдо и равница —

Све је једно данас, све гробови свежи.

Два вечита орла: слобода и сила,

Запеваше песму крвавих открића;

Два њихова јата небо су нам скрила:

И падају очи и главе орлића.

И падају очи к'о крунице цветне

На ту земљу влажну што све мирно прима.

Док цветају брескве, веселе и сретне,

Свуда жалост иде 'ладна као зима.

Које ли је доба ове ноћи црне?

Изгледа дубина мрака да се губи.

Каква млада звезда као птица прне,

Подсети на светлост коју борба уби.

Које ли је доба смрти и ужаса?

Два прастара орла своја јата воде.

И падају главе, лепе и без гласа,

По путу што води престолу слободе.

1915.

ИДУ

О

чи им вире из гробнице страха.

Без душе. Црни к'о подигнут гроб.

Усне препукле од врелог даха.

Над сваком главом надвила се коб.

Уместо звона, ударају срца:

Звоне на ужасе. У ваздуху лед.

Невиност срећна пред понором грца.

Старост поцрне, човек поста сед.

А иду они, посланици пакла.

Напред корача побеснео пир.

Тресу се куће и падају стакла.

И ноћ се спушта, и врисак, и мир.

Замрле душе, само дршћу прсти,

К'о снага где је тек забоден мач.

Понека глава скривено се крсти.

Још знак слободе детињи је плач.

1916.

ПОСЛЕ АЛБАНИЈЕ

Тако нас остави слобода и срећа,

Сан великих дана и победе хор.
Место главу с венцем, поразе на плећа,
А уместо мајке лепе као бор —

Ми, синови њени, витезови стари,
Деца смо несреће и лутања злог!
Нечувене патње небо нам подари,
Патње што не виде ни човек ни Бог.

А били смо дивни ми, мезимци славе.
Страх смо задавали душманину свом.
Имали смо душу и крв расе здраве.
А сад? Ко смо сада? И где је наш дом?

Ено, по кланцима један народ цео
Ради слику пакла — кожа је и кост.
И корење једе као хлебац бео,

А смрт му је радост, добродош'о гост.

Где његовог дома! Глад израсла свуда.

Ту се чаша жучи испија до дна.

Мру гробови светли, мре и света грудa,

Деца мру с осмехом крај мајки без сна.

Све што год је им'о све је Србин дао.

Сад без земље своје, ал' још за њу мре

А мрак и црни ужас Отаџбином пао.

Он чека, јер уме да преживи све.

Нек чека! Јер он је некад рек'о ово:

“Злу свакоме мора једном доћи крај.”

Нек чека! Јер иде сасвим доба ново,

Сасвим нова мис'о, сасвим нови сјај.

1916.

ПОГИНУЛИ ДОМ

Без песама, жеља, потреса и смеха,

Сарањени звуци, зима и топлота.

Двориште је црно, црна је и стреха.

И црна су окна к'о црна доброта.

И дању и ноћу обавија патња

Мртав дом живота, као одјек ствари.

Чини се да и сад му силази пратња

За шум чим се јави, за поредак стари.

Двориштем су кратке и дубоке стазе,

Непомичне сенке, и душа пустиње:

Као да чувари невидљиви пазе

Да их не посети пролеће и иње.

Погнута дрвета, у знаку ћутања,

Стоје к'о кајања, неми ученици

Апостола мртвог што поразе сања,

Земљу коју носе светли мученици.

Одаје се крећу у тишину саму.

На колевци празној мир дубоки спава.

На зиду још пати у црноме раму

И очију црних једна лепа глава.

Једна лепа глава. Мре постеља бела,

Намештај, сви знаци љубави и поште.

Уздах као стража заспалог опела,

Погинулог дома није умро јоште.

Је л' то буна мртвих, ствари и поретка?

Ил' се збиља овде и сад неко крије?

Је л' облик пропасти, вечан, без почетка?

Ил' часовник смрти што без срца бије?

Ја знам ову кућу, и чија је била.

Знам је због година које она броји.

Знам је, јер на свему видим црна крила,

Окамењен јаук. Знам је. Ал' нек стоји.

1916.

МЕЂУ СВОЈИМА

У

мом срцу поноћ. У њој каткад тиња

Мис'о да још живиш, мој пределе млади.

Моја лепа звезда, мајка и робиња,

Боже! шта ли данас у Србији ради?

Код вас је пролеће. Дошле су вам ласте.

Оживеле воде, ђурђевак и руже.

И мирише земља која стално расте

У гроб и тишину, мој далеки друже.

Једно твоје вече. идеш кући споро

Улицама страха, и душа ти јеца.

Твоје гладне очи, моја дивна зоро,

Храни љубав мајке: “Нека живе деца.”

Улазиш у собу. Сузе те већ гуше.

А два наша цвета из четири рата

У твоје су крилу, образе ти суше:

“Мама зашто плачеш? Је л' писао тата?”

У велике патње невино питање

Дуби дубљу рану: плач ти тресе груди...

Напољу је видно, као пред свитање.

К'о да ће се дићи гробови и људи.

Скупила си сузе у косе детиње.

Све вас гледам сада крај гозбе сироте.

Лице ти се ведри: то душа светиње

Љуби твоје чело, мој сјајни животе.

1916.

НЕДОВРШЕНЕ ПЕСМЕ

I

Н

е јавља ми се. А има кад.

Сем ако спава, ако не дише,
Десет месеци равно је сад
Од растанка нам, откако не пише.
Још ћу чекати, иако сам дуго чек'о.
Десет месеци од мене моји су далеко.

Пре тол'ко ја сам оставио њу,
Завичај, децу и дом свој лепи.
Тад зима беше, сад жита зру.
А она не пише, а душа стрепи.
Залуд право кући мисао ми хрли,
Али кућу не налази, успомене грли.

А да напише бар речи две,
Да гавран стари са крова прне;
Да душу спасе, јер често мре;

Да ме оставе утвари црне.
Увек тежак облак дан ми сваки крије,
Срце полулудо, нигде мира није.

Гледам их каткад. С часа на час
Видим постељу. О какви дани!
Заспао цвркут, дечији глас.
А где су деца? Моји малишани?
У дну дворишта мати, ногу боси'.
Цвет црвеног кранфила у њеној коси.

У црној коси црвени цвет.
Црвеног трага по лицу ено!
Шта то учини с тобом свет,
О моје драго, о моја жено?
Брзо приђох ближе: без погледа ока оба,
У два ока леже деца к'о два гроба.

II

Не јавља ми се. А има кад.
А можда не сме! Ко ли јој пречи?
Десет месеци равно је сад
Од растанка нам, а од ње ни речи.

Све ми се чини узалуд сам чек'о.

Све више су моји мили од мене далеко.

Можда јој брани баш светли цар:

Неће да царством утеха прође.

Милион срца пробо је бар,

јер мисли кроз срца небу да пође.

Он је избраник, Син други, Бог га је хтео.

Првог свет благослови, њега је проклео.

Проклет је ето он, божји Син!

А можда божји и није жи'ми

Тек стави на се име к'о чин.

А безумни народ и то му прими.

Крвљу се умаза сав, векови да му се чуде,

И реч је оков'о, први да у злу буде.

Ал' цар погреша. Јер исти пут

Не води слави, него ужасу.

Небо и земља немају кут

За Сина новог сад да га спасу.

Јер као слава и ужас тражи таласе.

Сем Цара избрани народ пропашће, зна се.

Живот у свету ружан је сан
Мада се живи у знаку дуге,
Уз месец бледи, сунчани дан,
С помало смеха, и са много туге.
Ја видим правду и свачији тренутак позни.
Видим и натпис: Немачка и Виљем Грозни.

III

Ал' пропаст туђа није мој сан
А ни освете душа ми неће.
Да је да зађе кржави дан,
И смех кржави, крраво цвеће,
И да је да се најзад јави она.
... Откуд, да баш сада ударају звона?

Што л' је то тако? Одавде чак
Привиде ми се три бледе главе,
Три бледе главе и покров лак,
И покров велик, изаткан од страве.
Три мртве главе, а бледе су тако!
К'о да се још плаше? Бар сад им је лако

И све је тако. Долази он,

Долази у сну мој синчић мали.
Онако мио, ал' нешто бон:
Однекуд га носе узбуркани вали.
Кад му видех лице, ја осетих сузе:
Пружих њему руке, дубина га узе.

Ја опет сањам. Дошла ми кћи,
И дан велики: сунце је греје.
Али и с њом мати. Срећни смо сви.
Њу игра одне. Ал' се слатко смеје!
Више моје главе кликће чудно јато:
“Беше тако срећна, умрла је зато.”

И то је било. Испричах све
Једном чичици: очи му сиве.
“Не бој се, рече, за снове зле.
Када мру у сну, на дану живе.”
Од људског срца да л' има слабости веће?
Отад чекам црне снове, али немам среће.

IV

За бол и љубав душа ми зна,
У њој кајања никад не беху.

Од свог поступка не презах ја,
Па макар да је поник'о у греху.
Роб ако постах. Али нећу крити
У страној земљи изгнаник сташно је бити.

Оставих, дакле, свој кућни праг
И отаџбину: најљуће ране.
Некако пренех свој живот наг
И наду на зору да опет сване.
Над мојом земљом надви се жалосна врба,
А туђина мене прими са слободом Срба.

Лепо ме прими туђина та:
Све неки добри, од срца људи
Ал' бити распет на крста два,
То је тек тешко, не лечи се туди
Отаџбина први, а дом крст је други.
Још болови сасвим нови, али дуги.

Не уме човек да буде јак
Кад кише лију са свију страна.
Нема очију за дубок мрак.
Не пева тица с умрлих грана.
Добро ми је данас ту, под туђим небом,

Ал' ми срце труне за мојом колебом.

Што је најцрње за овај мах,
То је што немам ни мало моћи.
Тол'ко сам мали да ме је страх:
Живим сарањен као у ноћи.
Ах, ти моћни људи из овога века.
Више немам куда, умирем без лека.

1916-1917.

